

11-E-3 41

JAN HERBEN:

ROZTLUČEŠ JE PRUTEM ŽELEZNÝM

J. S. MACHAR:

VEČER JANA MYDLÁŘE

I-advaf

3874

1320/198

1921.

ŠOLC A ŠIMÁČEK,
NAKLADATELSKÁ SPOLEČNOST S R. O.
V PRAZE-II., JERUSALEMSKÁ 11.

ÚSTŘEDNÍ KNIHOVNA
PRAVNICKÉ FAKULTY UJEP
STARÝ FOND
Č. inv.: 01250

JAN HERBEN:
ROZTLUČEŠ JE PRUTEM
ŽELEZNÝM

(VĚNOVÁNO J. S. MACHAROVÍ.)

Z okolí vesničky Hostišova, kde máme prázdninový byt, vidával jsem a vidávám často Neustupov, jenž býval sídlem rytíře Kašpara Kaplíře ze Sulevic; městečko malé se zámek nyní Aichelburským a s hostelem, v němž jsou náhrobní desky starých majitelů panství. Dojímal mne osud Kaplířův, jenž položil starou svou hlavu na Staroměstském popravišti r. 1621. Co jsem věděl z jeho života a co souviselo hlavně s českou revolucí, vylíčil jsem v historickém obrázku a vložil jej jako jednu kapitolu do své knížky *Hostišov*, vydané ponejprv r. 1907. Kapitola ta vychází nyní samostatně, a mne naplňuje tichým uspokojením okolnost, že jsem r. 1907 psal tak, jako bych psal letos r. 1921.

Dr. Herben.

I. Pokušení Kaplířovo.

Dne 20. února 1621 kníže Karel z Liechtenštejna dostal rozkaz od císaře Ferdinanda II. z Vídně, co má dělat, a on hned rozkaz vyplnil. Poradil se krátce s generálem bavorským Tillym, s knížetem Albrechtem z Waldštejna a generálním komisařem Michnou z Vacinova, jak opatřiti zatčení osob jemu v seznamu dodaných, a provedl je takto: Obeslal pány a rytíře, kteří se zdržovali v Praze, ještě téhož dne o druhé odpolední do svého obydlí se vzkazem, že jim má jistý dekret císařský oznámiti. Císařští rychtářové v městech pražských obeslali k sobě na radnice z poručení Liechtenštejnova pod touž záminkou osoby stavu městského na týž den a hodinu.

Všichni, kdož z pokořených odbojníků v Praze byli, uposlechli; dostavili se do bytu Liechtenštejnova na Malé straně »proti schodům« a byli pro velezradu prohlášeni za zatčeny. Mnozí z nich byli sobě vědomi, že neujdou osudu, ale ukoľévalo je v divnou ztrnulost otálení císařského dvora i jeho komisařů, kteří nic zjevně nepřátelského proti poraženým nepodnikali. Utíkati z Prahy nebylo proč. Vítězný vévoda bavorský Maxmilián dal jim slib hned po bitvě na Bílé hoře, že životy svými jsou bezpečni, a oni byli dost bláhoví, aby uvěřili. Přes to, že byli po mnoho neděl již bedlivě střeženi tajnými špehy v domech svých pražských, přece mnozí mohli útekem se zachrániti. Neuprchli ani, když generál

Tilly kol 20. února tajně jim dal výstrahu před nebezpečím, což učinil nepochybně proto, aby vévoda bavorský Maxmilián, pán jeho, byl chráněn před obviňováním z věrolomnosti. Vévoda Maxmilián, jenž Prahu pro císaře pokořil, odjížděje ze země do Bavor v prosinci 1620, po druhé opakoval, že vinníkům sice nic slibovati nesmí o náboženských a politických svobodách, toť věc císařova, ale o svobodu osobní a majetek nestrachujž se nikdo! Vévoda bavorský s počátku kolísal mezi útrpností a pomstou. Praha padla v plen vítězů, a on snažil se zastavit loupežení a drancování, znásilňování žen i dívek, jež císařské vojsko (důstojníci jako žoldněři) provozovalo v bezuzdné zuřivosti a jako v šíleném vytržení. Jednal z opatrnosti zkušeného muže, neboť se bál, že šlechta, měšťanstvo i lid zoufalstvím mohli by být dohnáni ke všeobecnému povstání. Byl to omyl. Čechové byli tak poraženi a ochromeni na duchu, jako by v nich života nebylo.

Bílá věž nad Jelením příkopem dostala 20. února hosty stavu panského a rytířského, zatčení měšťané uvěznění na všech třech pražských radnicích na Starém, Novém i Menším městě. V ozbrojeném průvodu vojáků vstupovali po schodech do nízkých komůrek ve věži páni: Vilém z Lobkovic, Václav Budovec, Pavel z Řičan a rytíři: Kašpar Kaplíř, Prokop Dvořecký, Ota z Losu, Bedřich z Bílé, Bohuslav z Míchalovic, Václav Pěti-
peský a Diviš Černín z Chudenic. O několik dní později dodán k nim pan Kryštof Harant z Pol-
žic, jenž zatčen byl na venkově na svém statku, konečně 27. května arestován s nimi ještě hrabě Ondřej Šlik, úkladně kurfiřtem saským zatčený

a císařským vydaný; s průvodem sta koní přivezen byl z Drážďan do Prahy.

Zatčení direktorů a jiných předních rebelů nebylo jedinou událostí dne 20. února 1621. Toho dne také konána dopoledne okázalá slavnost v kostele sv. Víta. Arcibiskup pražský v průvodě kanovníků a duchovenstva katolického znova vysvěcoval chrám svatovítský »ceremoniemi u Římanův obyčejnými«, a jeden z kanovníků měl obšírnou oraci latinskou o tom, kterak tento chrám od nákvasy kacířské a pikhartské byl poskvřněn, když v něm korunován nový král český Bedřich a když ho používáno bylo od kacířů. Při slavnosti hrála hudba, provázená veselým bubnováním a troubením, ano i velikou střelbou na valích zámeckých. Za zvuku hudby, troubení fanfar a střelby vcházeli tedy vězňové do Bílé věže. »Když bezbožný hyne, rozléhá se plesání,« pravila církev.

Urození vězňové opatření bdělou stráží, avšak chování přiměřeně stavu svému ve stravě i v obsluze. Když skončeno s nimi vyšetřování, po 29. březnu, měli do rozličných jejich vězení přístup i služebníci k obsluze pánů svých, jen navzájem stýkati se nebylo vězňům popřáno.

Dne 29. března 1621 dopoledne vyvolán byl od komisařů císařských k výslechu rytíř Kašpar Kaplíř ze Sulevic, náčelník stavu rytířského, věkem i bystrostí rozumu k náčelnictví právem povoláný. Po vyvolání jména vešel z předsíně, kdež čekal střežen vojáky císařskými, do kanceláře někdy dvorské rady říšské muž mohutné postavy, stařec mračných rysů s bílými vlasy a vousy na hlavě a na bradě. Pod jeho kroky duněla země. Oblečen byl černě i kožich jeho byl tmavý. Když

ho stráž odváděla zpět do Bílé věže, šel s očima do země zarytýma, mračné rysy v obličejí se chvěly a postava jeho jako by byla shroucena. Ostatní direktori stavu panského a rytířského nevrátili se do Bílé věže, nýbrž rozsazeni po jednotlivu v rozličných místech na hradě. Do Bílé věže na místa jejich uvěznění od toho dne někteří direktori ze stavu městského, mezi nimi advokát Martin Fruewein.

Byl již večer nad Prahou 29. března r. 1621 a již se nesly z města k Bílé věži hlaholy zvonů a již mezi ně udeřil hlahol velikého zvonu sv. Víta, jenž zvučel zrovna nad Bílou věží, když se starý Kašpar Kaplíř probíral z myšlenek, které si přinesl od výslechu. Tvář jeho jevila zděšení. Rytíři Kašpare Kaplíři ze Sulevic, jak jsi proměněn! Jaký to úžas utkvěl ve zřítelnicích tvých očích? A jaká tíha ohýbá tvou šedivou hlavu k prsům?

Víme to z protokolů císařské komise. Neptejme se ho, nerad by odpovídal, neboť je mu líto, a je ho hanba, že tento protokol bude potomkům divné věci vypravovat o mužích, kteří sesadili krále a začali válku proti nepřítelům vlasti. Hrdinové drželi se špatně. Několik dní vazby stačilo, aby z pyšných pánů stali se úpěnliví prosebníci u kurfiřta saského. »Přimlouvej se za nás u císaře!« prosilo devět direktorů (6. března) a prosily ženy jejich, och, ty ženy, když kurfiřt mužům jejich ani neodpověděl. A 29. března při prvním výslechu viděti bylo na obžalovaných veliké zděšení, nikdo z nich nemluvil, ani nenamítal. Když se vzpamatovali po několika dnech, potom ještě dovršili svou hanbu zbabělým zapíráním a sváděním viny na jiné.

Víme, že tyto protokoly jsou nespravedlivé. Ovšem, z pyšných pánů stali se úpěnliví prosebníci a veliké zděšení bylo viděti na obžalovaných, neboť byli lidé velmi chybní sice, ale čestní a důvěřiví. Neprosili za sebe, nýbrž ve prospěch svých žen a dětí, vždyť jen proto sebe samých nezachránili a svých majetků neopatrili, že jim byl dán slib vévodou Maxmiliánem a že jim tak dlouho byla poskytována vyhlídka na tresty mírné. Ať měli jakékoli slabosti zatčení hrdinové povstání, — a mnoho jich měli — tu starou ctnost českou uchránili si neporušenu, že dané slovo ctíli a opovrhovali Španěly, Vlasy, Francouzi a všemi, kdož praktikami římskými uměli kličkovati. Roku 1621 ukázalo se ponejprv, že Čechové budou si zvykat všem neřestem, jimiž fratres jezoviti naplnili svět. Ó milí Čechové, ty časy přijdou na vaši vlast, že se budou za neplatná prohlašovat manželství, že se bude učít podvodům a budou se rušit přísahy, že se bude žehnat vraždám a klnout dobrým lidem, kteří nezradili víry české. Přijdou ty časy, kdy každý zločin bude ospravedlněn v této zemi a lotři budou odměňováni, když řeknou, že jsou pravověrní.

To nebylo tedy nejhorší, že prosili a dělali se bývalí direktori. Kaplíř se jen styděl, že i přes jeho rty vyklouzlo omlouvání, jako že nevěděl o mnohých věcech, které mu byly za vinu kladeny. Jistě nevěděl, osmdesátiletí mužové nebývají přibírání ke všemu, co se děje, ale lítost a hanba visely na něm jako žernov. Mohutné tělo jeho se zatřásl jako stará budova pod nárazem bouře a již nikdy se nevzpřímí, a jeho očím nevrátí se

neohrožená důstojnost, která byla okrasou jeho stáří.

Toho večera nevěděl, co se kolem děje, toho 29. března. Z vězeňského pokojíka svého měl vyhlídku k půlnoční straně nad Jelení příkop. Zamřížovaným oknem naslouchával večer dupotu jeleních kopyt a shonu jelenů za laněmi. Na protějším návrší nad příkopem viděl letohrádek královny Anny, kus v levo od něho míčovnu, a z té zahrady, která byla mezi nimi, řvávala občas poslední zvěř, která se tu ještě chovala ze zvěřince císaře Rudolfa II. Právě v těchto dnech vykřikl tam podvečer i kohout bažantí, sedaje na hřadu, a pod věží rozezpíval se první drozd. Neviděl ho, slyšel však jeho jásavou písničku, viděl pupence na stromech, a jak se na stráni zazeleává veseleji tráva. Tyto zvuky byly mu poselstvím z jiného světa. Kvítečko se ukazuje po zemi, čas prozpěvování přišel a hlas hrdliččin stýší se v krajině naší —

Ó zajisté bloudily Kaplířovy vzpomínky po té krajině naší neustupovské a miličinské! S počátku bylo mu v Bílé věži vězení, jako všem, oddechem a útočištěm. Nešťastní vůdcové přišli lidem s očí a zapomínali zoufalého divadla v městě, kdy upadlo v nelítostný plen soldatesky. Jejich domy drancovány, zneuctovány ženy a dívky, a po chodbách rozléhal se pláč nevinných dětí. Za toto zpusťování, jež nebralo konce, lid dával vinu nešťastným vůdcům a klnul jim, kdekoli se objevili na ulici. Kníže z Liechtenštejna škodolibě hleděl na to a již 17. ledna 1621 psal císaři Ferdinandovi do Vídně, aby se nebál vzbouření, šlechticové v Praze bydlící že jsou

jen na posměch svým dřívějším přívržencům a jen v hanbě tráví svůj život.

Měl odejti na své statky? Na statcích Kaplířovských bylo dopuštění boží. Snacha jeho i s oběma vnuky uchránila sotva holý život svůj a svých dětí a přijela prostřed zimy do Prahy, aby se měla kde ohrát. Statky jeho, jež pro vnuky spravoval: Broumovice, Miličín, Neustupov a Vlčkovice padly hned na začátku r. 1620 do moci císařského vojska a držel je nyní císařský generál don Baltazar de Maradas et Vique na zaplacení svého pluku. Snacha Kaplířova, vdova ubohá po jediném synu jeho Albrechtovi, měla na statcích těch pojištěno své věno — oloupena o věno prchala před zlotřilými vojáky na Koleč, a nemajíc bezpečí ani tam, přichvátala i s dětmi poblíž starému tchánu, hledajíc ochrany u něho. Jaká to byla ochrana! Bylo by hříchem vinit starce ze sobectví, když v tomto úkrytu, vzdálen hluku světského, nalezl útočiště po bouřích jako trosečník z rozbité lodi.

Když se jaro rozvíjelo, zatoužil už zpět po slunci, které by rozehrálo zkřehlé staré údy. Vracely se mu dojista nejčastěji obrazy, dávno deštěm let vyšlehané z paměti, neboť to je vlastnost starců, že jim vzpomínky mladosti vstupují do paměti v plné čerstvosti, kdežto nevědí si vzpomenout na přátele dne včerejšího. Byl čtyřicetiletý, když slavil svou svatbu na půvabném Zvěstově pod Blaníkem 7. května r. 1581. Mladistvá žena Eva, jako červánek ranní a jako obláček večerní na horách, vznášela se v zahradě před jeho očima. Byla poslední z rodu Vidláků Radimských ze Slavkova a dědička. Pan vladař

Vilém z Rožmberka, tehdy soused jeho na Miličině, byl na svatbě jeho svědkem, přijel v plné nádheře své. Tehdy pan Kašpar Kaplíř ze Sulevic šeptával v loubí choti své verše z písně Šalomounovy a těšil se z rodinného štěstí, když mu r. 1583 povila synka Albrechta. Štěstí pozemské jim přálo. K Neustupovu přikoupili Miličín od Rožmberských a brzo i Otice s Vlčkovcemi místo Zvěstova. Syn dorostl v rytířského jinocha, prospíval na duchu i na těle a byl pýchou očí matěře své. I našla mu nevěstu Magdalenu Údrčskou z Údrče, s níž zdědil Koleč na Slansku. Potom postupoval v hodnostech (stal se radou císařským a nejvyšším nad tisíci koni) a rodinné jeho štěstí kvetlo ve dvou ruměných hoších, Kašparu Zdeňkovi a Oldřichovi. Žel bohu předčasná smrt zkosila Albrechta 33letého roku 1616, a máť jeho utrápená následovala ho do rodinné hrobky v kostele neustupovském po dvou letech (1618, 27. března). Všechnu lásku a péči shmul děd na své nadějně vnuky. Babička jejich Eva poručila jim statky své, a on, děd, měl je spravovati hochům až do své smrti. Starší Kašpar Zdeněk byl teprve desítiletý, Oldřich osmiletý roku tohoto, a v tu chvíli byl jim poručníkem jenom milý Bůh v nebesích.

Jaká byla vina Kaplířova na těchto osudech, na osudech rodiny i vlasti? A co se s ním stane, až soudcové císařští dokončí proces?

Nebylo by lidské, aby se vězňové nebyli obírali otázkou po vině a dohadovali se po svém příštím osudu. Že by byl vinen, nepřipouštěl si Kašpar Kaplíř ze Sulevic, ani kdo jiný ze spoluvězňů v Bílé věži. Řekl to nejen soudcům, nýbrž byl si

tím jist v duši své sám před sebou, což je mnohem důležitější. Jejich pře byla před Bohem i lidmi čistá. Tasili meč pro svobodu náboženství svého a své vlasti. Že osud zvrhl jejich štěstí a dal vítězství vojsku nepřátel, toho důvod skrýval se v nevyzpytatelných soudech božích. Myšlenka na smrt přepadla starého rytíře teprve v osudný den 29. března, kdy zadal své cti před komisí. Byl v právu, když pravil, že nevěděl o tom a onom, ale neměl se omlouvat, aby oči soudců nepásly se na něm a nepodezřívaly ho ze zbabělosti, které byl prost. To byl chybný krok Kaplířův. Přál si, aby ho hory přikryly. Soudní tribunál vyřkne nad ním vězení nepochybně; nuže, vyřknete si je; jak dlouho může se zimomřivé tělo jeho trápit v této temné kobce? Hůře bylo mladým, nežli zetlí mladá jejich těla v žalářích. Hle, ten z Michalovic Bohuslav má svůj mladý život pochovati v kobce vězeňské. On, který dlouho neopouštěl císaře, ale když se rozhodl pro stavy, převyšoval odhodlaností všechny, právě čacký muž.

Jednoho dne strhl se hluk a poplach v Bílé věži, bylo to 7. června. Po tři dni nemohl nikdo z vězňů doptati se na nikom, co se přihodilo. Teprve čtvrtého dne stál na stráži u vězení Kaplířova voják, jenž byl sdílnější předchůdců svých.

Martin Fruewein byl příčinou toho shonu a poplachu. Byl to muž učený a vtipný právník, rodem Němec z Falce, jenž v mladém věku s bratrem svým přistěhoval se do Čech a stal se v Praze advokátem čili prokurátorem, jak se tehdy říkalo. Direktoři sesadivše krále Ferdinanda II., přibráli Frueweina mezi sebe jako jednoho ze zástupců měst, i nový král Friedrich užíval služeb jeho.

Fruewein stal se vyhlášenou osobou a mužem velké důležitosti i pověsti a povýšen byl i do stavu rytířského, a také ovšem Fruewein byl uvězněn jako jiní direktori 20. února na staroměstské radnici, a 29. března převezen do Bílé věže. Dne 7. června po poledni vyšel z komůrky, v níž vězněn byl, a za nepozornosti vojákovy, který při něm na stráži stál, uchýlil se na seces. Znamenav, že voják nic nepozoroval, pomyslíl na útěk. Tíse vyběhl po schodech na podkroví věže. Protáhnuv se jedním z dymníků do cihelné střechy končících, spadl do Jeleního příkopu, kterýž pod věží byl hluboce vybrán. Pádem se zabil nešťastný Fruewein a tělo jeho leželo pod Bílou věží v příkopě. Jedni soudili, že na útěku spadl náhodou, jiní, že si zoufal, očekávaje, že bude mučen při výslechu, aby na něm vynutili vyznání, protože byl zasyvěn do běhu povstání. Za Frueweinem spadlo několik krajních cihel se střechy, kteréž pod tíží těla jeho se ulomily, a hřmotem padajících cihel upozorněn byl voják, že se něco děje. Vyběhl pod krov a oknem do Jeleního příkopu nahlédnuv, spatřil pod věží tělo Frueweinovo. Voják strhl poplach, stráž oznámila příhodu představeným a ti císařské komisi.

Kníže Karel z Liechtenštejna poručil, aby se kat k tělu mrtvému zachoval podle ortele, který na osobu živou byl již v komisi hotov. Mistr popravicí vykonal podle nařízení exekuci 9. června časně z rána. Rychtářové pražští přijeli s katem k bráně pod Bruskou a zajeli za dohledu vojáků až ke zdi, která se táhla okolo obory císařské při letohrádku. Tam rozkázali pacholkům katovým, aby přelezli zeď, která pod touž oborou okolo

příkopu Jeleního běží. Pacholci přelezli zeď a dali mrtvé tělo Frueweinovo do pytle, vlekli je po zemi a přehodili je přes zeď ven. Tam tělo naloženo na vůz korbičny a vezeno Bruskou nahoru na Bílou horu. Na místě opuštěném složili mrtvolu s vozu, nejdříve odřali jí hlavu od těla, potom rozsekali tělo na čtyři čtvrti. Střeva a jiné všecky droby vykydše, zakopali v zemi na tom místě. Jednu čtvrtku těla vrazili na kůl a zarazili jej tu při hrobě hluboko do země. Druhou zavezli kus dále na silnici za zámek k Velvarům běžící. Třetí odvezli do Prahy a vstřčili ji na kůl za branou Vyšehradskou na křížovém rozcestí. Čtvrtou vyvezli za bránu Horskou (při Žižkově hoře) a rovněž na křížovatce vbili na kůl. Hlavu Frueweinovu vytáhli a přibili na šibenici, jež dávno už stála na koňském trhu; upevnili ji železy vysoko a velmi pevně, aby spadnutí nemohla, ani od nikoho aby nemohla být snata.

Jedna záhadná otázka odpadla rytíři Kaplířovi a všem vězňům v Bílé věži. Co se stane s nimi, věděli od 10. června: jistě stane se s nimi za živa, co bylo provedeno na Frueweinovi mrtvém.

Kdyby přes to byli tonuli v pochybnostech a chytali se bílé nitky naděje, i ta poslední bílá nitka přetrhla se jako chatrné vlákno pavučiny, kterou pavouci snovali nad jejich hlavami v Bílé věži. Neboť v několika dnech donesena byla do Prahy zpráva a prozrazena i vězňům sdílnými soldáty, kterak zahynul hrabě Kryštof z Tiefenbachu, pán moravský seděním na Drnoholci, který jeden z prvních spolu s Velenem z Žerotína, seděním na Břeclavě, pozdvihl se na Moravě na pomoc Čechům z království. Ten hrabě z Tiefenbachu jed-

nal o pomoc s Bethlenem a císařského vůdce Dampiera porazil v srpnu 1619 pod Palavskými horami. Ještě r. 1619 ustoupil však s jeviště válečného, neboť stížen byl prudkou dnou, že ochroml na nohy. Hledal uzdravení v lázních ve Švýcarsku, a byl ubohý katolickými kantony neslychanou věrolomností vydán arcivévodu Leopoldovi do Inšpruku. Tam 26. května 1621 postaveno lešení na náměstí z prken a 27. května hrabě z Tiefenbachu na ně vnesen bezvládný, neboť ani choditi ani stát nemohl. Ve chvíli však, když užel popravce potrhovati již za meč, přepaden byl takovou hrůzou smrti, že zapomenuv na bolest a překonav zchromlé údy, vztyčil se na stodici a začal mluvit k lidu. Slovům jeho arci pro troublební vojáků nikdo nerozuměl. Rozepjal si sám kabát a svlékl jej. Kat přiměl jej, aby se opět posadil, a tu sedícímu utal hlavu. Stálost u víře evangelické Tiefenbach osvědčil, nepřipustiv k sobě do vězení kněží římských. I to bylo pověděno vězňům v Bílé věži.

»Ó, skutkové neronští!« hlasitě zvolal Kaplíř. Klidněji a klidněji odtud připravoval se na smrt. Bůh zachoval mne příliš dlouho, říkal si, neboť všech dnův člověkových je sedmdesát. Přicházelo však pokušení na něho. Ta druhá otázka vtravě a mučivě soužila starou jeho hlavu: Jsem-li vinen a čím jsem vinen, Bože můj, že smrt tak potupná na mne čeká? V noci, když sen prchal s jeho unavených víček, objevoval se ulůžka jeho přízrak, muž, ani anděl ani ďábel, muž neznámé lidské podoby, jenž s trpkým úsměvem na rtech mluvíval k němu:

— Vinen jsi, vinen, rytíři Kašpare Kaplíři ze Sulevic!

II. Údolí stínu smrti.

»Byť mi se dostalo jíti přes údolí stínu smrti, nebudu se báti zlého, nebo ty se mnou jsi!« říkával si se žalmistou rytíř Kaplíř ze Sulevic, ale nedocházel úlevy. Ani duševní a už ani netělesné. Jídlo nemělo chuti, a když pil, nápoj nedával mu občerstvení. Jako by mu nepovědomými otvory unikala krev ze žil. Tělo jeho stydlo, a v kostech ho mrazovalo ve dne. Mozek vyčerpaný a v jeho dutině prohánělo se hejno křičících myšlenek, o pomoc volajících. V noci zimmice měnila se v horečku, v horečku žízňovou, ssající poslední mízu života a vypražující jazyk. Před ránem přicházely sny těžké jako hory, z nichž se probouzel s hlavou těžkou, s údy malátnými a s únavou větší, než večer ulehal. To nebyla ta krásná jitra, která pozdravoval na Neustupově, ta jitra, kdy rosa, vůně květin a dech mladé ženy vanuly z parku zámeckého do jeho oken, kdy jitřní píseň skřivánkova třepetala se nad parkem. Nemělo by se snad těsněji zavírat okno? Z Jeleního příkopu vystupují v noci otravné páry, a jejich dech jako sladký jed vniká do jizby skulinami, a vězňové vdechují jejich miasmy?

Ne. Náš Kaplíř ví den i hodinu, kdy vdechl otravné miasmy do sebe a ony našly připravenou půdu v jeho těle, zúrodněnou od 8. listopadu 1620 rozčilením, ponížením a napětím.

Dne 15. června noc zastihla Kaplíře opět v horečce. Rozpálená hlava hledala si vhodné místo na podušce a modlitba nedovedla sklížit víčka. Viděl soudní světlici, tabuli zelenou před komisaři a nad ní nebesa z aksamitu červeného, a nej-

výše seděl otlý podagrista Liechtenštejn, mrač se jako peklo. I viděl Kaplír anděla sestupujícího s nebe, majícího klíč od propasti a řetěz veliký v ruce své. A ten anděl chopil draka, hada toho starého, jenž měl tvář jako Liechtenštejnovu i jako Jeníškovu, a svázal a uvrhl do propasti i zavřel a svrchu nad propastí zapečetil kámen, jako dělávali soudcové hrdelní, když odsouzence nořili do hladomorný. Výkřiky zoufalství pronikaly z prohlubně z úst toho, jehož odsoudili na smrt.

Byly to výkřiky skutečné, jež vyděsily Kaplíře? To jen krev bila mu do spánkův, a on snil a blouznil, jedním okem jako by spal a druhým díval se na měsíční svit, rozlívající se nad císařskou zahradou. I viděl opět Kaplír stolice, a soudcové posadili se na nich, i dán jest jim soud: a duše stínaných pro svědectví Ježíšovo a pro slovo boží ožily před soudem a kralovaly a radovaly se ze vzkříšení. . .

Och, duše má, 29. března vidélas jiný soud! A v tu chvíli v nohách lůžka Kaplířova vyrostl již známý černý stín a znenáhla proměnil se v muže, jenž nebyl ani anděl ani ďábel. Muže neznámé podoby, jehož oči byly jako dva plameny ohně. A řekl jako pro sebe: »Mé jméno jest Futurus, nejsem ani dobrý ani zlý, věci skryté jsou však jasny před mými zraky.« A řekl Kaplířovi:

— Co se divíš soudu tomu?

— Známo jest, co je v této zemi české soud podle řízení zemského. Proto se divím.

— Bláhový starče, přišel den velikého hněvu, při němž praskají zřízení zemská a nikdy už nebudou obnovena.

— Nemohu rozuměti, moje hlava je stará a nepřístupná novotám, pravil Kaplír tesklivě. Ale Futurův hlas mluvil k němu:

— Hoden jsi, abys už zemřel, Kaplíři! Soudcové tito nepřišli hledat viny tvé, ty jsou světlé a zřejmé, přišli jen obstarat pohřeb tvůj, jako se havrani sletují k mrtvolám. Už nežiješ, a proto není kdy na ceremonie vašeho soudu zemského. Sekera již nabroušena, dlužno jen ušiti černý přikrov, ve kterém tě povezou do Neustupova. . .

— Soudové boží, vykřikl Kaplír a zpocen posadil se na loži.

Soud Liechtenštejnův nebyl soudem božím, nebyl ani soudem vyšetřujícím a soudícím, on vykonával rozsudky, které byly předepsány v radě císařově od jezovitů a jejich žáků v Pasově a ve Vídni. Jakmile došla do Vídně zpráva o bitvě na Bílé hoře, ihned konány porady mezi císařskými rádci, jak by země česká byla »blahodárnou hrůzou« uvedena v poslušensství císařovo a navždy odstrašena od vzpoury a velezrady. Zároveň uvažováno, jak by měli být odměněni císaři věrní, při čemž jezoviti pamatovali především na sebe a na své zásluhy. O hrdla spiklenců postarají se jiní, jim záleželo na statcích, a proto šeptali Slavatovi. V radě císařově zasedali pánové z Lobkovic, z Eggenberka, hrabě z Hohenzollernu, předseda, a Hegenmüller, člen říšské dvorní rady; zasedali kardinál olomoucký z Dietrichštejna, ten maličký štír, hrabata z Meggau a Trautmansdorffu — jména uchu českému nezvyklá a jazyku nevslovitelná.

Zřízení zemské mělo starodávné a nevyhnutelné předpisy soudní, kterých tento soud Liech-

tenštejnův nemohl šetřiti. Žádalo na příklad, aby jednání na soudě zemském dalo se jazykem českým. Jak se může jednati česky v Praze od března do června r. 1621, když polovice soudců vyhledána byla z vídeňských rádců a radů. Předsedou soudu je kníže Liechtenštejn a jeho náměstkem Adam z Waldštejna, česky umí Jeníšek z Oujezda a jiní někteří i ještě ten Daniel Kapr shafaní tváří; ale nemůže umět česky dvorní rada říšský dr. Melander, jeho soudruh dr. Wenzel, radové dolnorakouské vlády Schwab a Pavel z Ello.

Jak soud pražský na hradě královském započal, bylo všem uvězněným známo. Zažili to všichni vespolek a každý pro sebe. Vídeňští členové soudu přijeli do Prahy 13. března a dne 15. března již se soud ustavil takto: dřív Melander a Kapr zvoleni za sekretáře soudu, rytíř Přibík Jeníšek z Oujezda byl schopným žalobcem čili prokurátorem. Soud zasedl v síni dvorské rady říšské, a kníže Liechtenštejn jménem císařovým zapřisahal soudce touto slavnou přísahou: že chtějí věrně a upřímně plniti povinnost od císaře Ferdinanda II. jakožto krále českého na ně vznesenou, neohlídajíce se na žádnou přízeň nebo nepřízeň, na lásku nebo nenávisť něčí, tak aby i před Bohem i přede vším světem obstáti a právi býti mohli.

Všechna slova tehdy měla jiný smysl.

První rozsudek vynesli 18. března nad 22 povstalci v době povstání zemělými, jejichž statky propadly konfiskaci... Seznam těchto osob sdělán byl nachvat a nahodile, však promyšlené: vybráni mužové bohatí a nejbohatší jako Petr ze Švamberka, dědic po Rožmberských, Albrecht

Smiřický, Oldřich Vchynský. Všichni uznáni byli za vinné zpronevěřilostí, rebelie, perduellionis a uražení důstojenství císařského.

Na základě spisů a svědeckých denunciací katolických odpůrců doktor Melander sestavil potom 132 otázek proti živým. Jeníšek neměl pak pouštěti se v dokazování viny obžalovaných, nýbrž jen poukazovat k tomu, že vina jest všeobecně známa. Soud neměl se ničím zdržovati a jmenovitě měl být přísný proti obhájcům obžalovaných, budou-li jaké míti, aby se neopovážovali ospravedlňovati obžalované a protahovati soudní líčení. Tak došlo k onomu osudnému dni 29. března 1621, k prvému výslechu vězňů z Bílé věže přivedených a z radnic pražských posvázených. Šli za sebou k výslechu v pořadí dle urozenosti a věku svého. Všechny brány hradu pražského byly zpozavírány a vojskem obsazeny. Nebylo potřebí takových opatření, neboť obžalovaní byli zkroušeni, nevyžadovali si ani právních obhájců. Tušili, že jsou ztraceni. A dole v Praze nepohnula se ani myš, obyvatelstvo jako bylo hrůzou z věcí příštích. Výsledky nevynesly nic nového, jen někteří z obžalovaných doznali, že vyhození místo držících z okna nestalo se z náhlého hněvu a rozčilení, ale že bylo umluveno, a když stavové z domu Smiřického od Montagů šli na hrad, že většinou věděli, co se stane. Za spisovatele *První apologie*, té kratičké, označen dr. Martin Fruewein, za spisovatele *apologie druhé* přihlásil se hrabě Ondřej Šlik, ač měl i spolupracovníky. Kdo hlasoval pro sesazení Ferdinanda II. a pro zvolení Bedřicha Falckého na trůn český, kdo vyjednával spojenství s Bethlenem Gaborem a o konfe-

deraci se stavy jiných zemí císařských, to všechno nedalo mnoho vyšetřování. Obecně se to vědělo.

Proto také rozsudky byly brzo hotovy, již počátkem května. Všichni obžalovaní byli ztraceni. Ani jiskřičky naděje na zachránění životů nezbylo. Tehdy se stalo, že po mužích obnovily prosby ženy, že ponížene a zkroušene prosily kurfiřta saského i jeho manželku. Když nepřišla odpověď, ženy a děti zatčených přes to hledely pomáhati mužům a rodičům svým, jak a kde nejlépe věděly. Protože vévoda bavorský Maxmilián zaručil se za život a statky vůdců po Bílé hoře, utíkaly se slzavě k němu i k manželce jeho. Byla mezi prosebníky dojista i paní Magdalena z Údrče a její dva synkové, Zdeněk Kašpar, a Oldřich Kaplíř, vnukové starého pana Kašpara, sirotci neblazí. Co uprosily? Dáno jim za odpověď, aby měli strpení a očekávaly resolucí od císaře. Co čekati mohly, o tom dal se veřejně slyšeti hejtman brandejský Geller: »Byť třeba sám pán Bůh s nebe sstoupil a manželům jejich pomoci chtěl, že by jich z rukou císařských vytrhnouti a ortele na ně vyneseno zprostiti nemohl.« — —

Radové císařští dali císaři dobrozdání, aby se neohlížel na sliby vévody bavorského Maxmiliána, které on dal poraženým. A vždyť konečně sám ten bavorský vítěz na Čechy vyzýval císaře, aby jen bez všeho »odstranil vůdce« a nedbal slibů daných z okamžité potřeby, které nejsou pro císaře závazné. Trefil se k radě i španělský mnich P. Dominicus a Jesu, proslavený z bitvy na Bílé hoře — pamatujeme se — kde běhal s praporem před vojáky neseným, jehož nápis vyzýval P. Marii: »Ukaž, že jsi matka naše«; ten také

radil se s císařskými rádci v Mnichově a ve Vídni a radil jim po španělsku: Mordovat! —

Rozumíš-li, Kašpare Kaplíři ze Sulevic, takový soud je na rebely, neboť lepšího, praví rádcové císařovi, nezasluhují! —

Soud Liechtenštejnův nebyl soudem božím. Ani nemohl být složen dle řádu zemského v království českém. Není v tu chvíli ještě dost katolických stavů, Čechů rodem, kteří by se za soudce dali užítí. Někdejší místodržitelé císařští v Čechách, — známe je ty ohavníky všechny — Zdeněk ze Šternberka i Zdeněk Lobkovic, Martinic i Slavata, ba i Jindřich Kolovrat odepřeli přijmouti tento úřad soudcovský. Byli opatrní. Nemá být řečeno před potomstvem, že se hleděli nasytit krve svých nepřátel, ač v pravdě mnozí z nich a hlavně Vilém Slavata žíznil neuhasitelnou pomstou. Vždyť on to byl, první Čech ze sluhů císařových, který před bitvou bělohorskou již měl vypracovány plány, jak potrestati odbojníky, až budou přemoženi, a plány ty svou lačností krve a statků převyšují všechny, které přišly později. Opatrní byli vychovanci jezovitů. Církev a nejkrásnější její květ jezoviti vždycky tak činívali; vypravovali plán, slíbili odměny nebeské, pohrozili tresty pozemskými a odešli od divadla, ponechávajíce provedení rukám jiným. Tak se stane brzo, i v Čechách. Nikdy nebylo prolito tolik krve překrutným způsobem jako vládou císaře Ferdinanda II. v naší zemi, ač právě tento panovník »neměl ani kapky žluči«. Práci obstarávali zpozděvníci. A když ti chytří místodržící J. M. C. odepřeli státi se soudci nad rebely, nebylo jiných katolických šlechticů mezi Čechy, aby se z nich

sestavil řádný soud. Za deset let bylo by jich už nejen dost, nýbrž nadbytek. Sám kníže Karel z Liechtenštejna zdál se býti jednu chvíli podezřelý ve Vídni, že nejeví dost odhodlanosti proti svým rodákům. A on skutečně nebyl s počátku tak nepočetný a krutý, jako strana jeho, která zůstávala v úkrytu. Nuže, tak to vypadá, milý Kaplíři, s tím soudem nad vašimi hlavami velezrádnými!

Nad Bedřichem z Tiefenbachu a nad dr. Martinem Frueweinem rozsudek byl již vykonán.

— Jam me facias missum! Již mne nech na pokoji! zaupěl zhroucený starý rytíř Kaplíř, když černý stín proměněný v muže, jenž nebyl ani dobrý ani zlý, stál opět v noci u nohou lože jeho, a maje oči jako dva plameny ohně, mučil starce pochybnostmi a výčitkami pekelnými. Zahnal spánek s očí jeho a hlavu probodával mu otázkami jako dlouhými špičatými hřeby.

— Neusneš, rytíři Kaplíři, a nedojdeš pokoje, dokud vina tvá nebude státi před tebou odhalena jako bílý den.

— Roztrhněte na tisíc kusů toto tělo, přehledejte všechny vnitřnosti, nic nenaleznete než to, co jsme v Apologii položili. Tak pravil Šlik soudcům, šaty rozpiav a prsa obnaživ. I já tak pravím tobě, duchu tajemný. Milost k svobodě a náboženství přinutila nás k meči sáhnouti. Že se pak Bohu líbilo, císařskému meči zvítěziti dáti a nás v ruce nepřátel vydati, nechť se vůle boží děje.

— Neunikneš, rytíři Kaplíři! Znáám já tu obranu vaši a výkřik do světa, že jste povstali pro náboženství a že neprávem strana protivná říkájí, kterak jen pod zástěrou náboženství pamautovali jste na svobody své a výhody osobní. Hrožno

bylo žítí v zemi, jejíž povrch byl celý podkopán a naplněn prachem výbušným. Sto let většina v zemi nemohla dosáhnout zákonů na ochranu proti jedinému králi a několika jeho stvůrám. A když jste dosáhli majestátu, katolická strana, vychovanci jezovitů, nazývali jej lotrovským a usilovali obrátit je v niveč. Nebudou-li poslouchati jeho majestátu — vzkázal arcibiskup svým poddaným — že bude míti kat práci. Strahovský opat mrtvá těla evangelíků vynášeti dal za šraňky na rozcestí, odpiraje jim hroby na svých statečích. Smečanský šval psy anglické na ty, kteří nešli do katolického kostela, a násilím rozdíral ústa jiným, aby je přinutil přijímati katolickou hostii. To boření kostelů, drzé provokace, urážlivé posměchy — všechno znám. Byloť domu rakouského snesení takové, aby budoucně již žádná víra v zemích našich trpěna nebyla, než pod jednou.

— Nuže?

— A přece jste vinni. Bylo náboženství české šlapáno nohama sto let, a přece jste nepovstali. Připlétali jste k úsilí svému praktiky velmi světské. Proto mohli jít v řadách vašich i jednušky ze stavů, a ti svědčí proti vám; brzy se ukáže, můj milý starče, jak slabé bylo náboženství vaše. Spadne-li třicet hlav na lešení popravním, mnozí uprchnou z vlasti, ale ti ostatní? Ó, věř, rychle budou pyšní stavové království českého zrazovati svou víru a dotíratí se po předních i zadních schodech přízně Jeho Milosti Císařské.

— A byla by — vece Kaplíř — pře naše s císařem horší proto, kdybychom byli tasili meč na ochranu jen světských práv a svobod země této? Vždyť práva naše byla starobylá, přísahami králů

i Ferdinanda II. potvrzená, v deskách zemských zapsaná. A mínění stavů nebylo s počátku, aby vláda z rukou císařových vyňata býti měla, než zatím na výstrahu potrestání měli být špatní rádcové jeho, zpronevěřilí synové země české. Ale když lid královský, jízdný i pěší, do země byl vysypán, když zemi loupil, pustošil a s lidem tyransky zacházel, musili jsme brániti krev nevinnou a odpírati ukrutnosti, provozované nad ubohou českou zemí. Prohráli jsme sic, ale pře stavů proti králi o to sama v sobě nic horší není.

— Neunikneš, rytíři Kaplíři! Znáám já i to, co se stalo po majestátu. Byl to krásný čas a přešťastná chvíle, neboť z majestátu kynul zemi pokoj, v němž mohl rozkvésti blahobyt tělesný a duševní bohatství synů českých slibovalo úrodu. Proto jezoviti zoufale hnali útokem na tuto Velikou listinu svobod českých jako na baštu poslední. Vy však, slavní stavové království českého, spojili jste se k poslednímu útoku právě s nimi. Několik let svobody bylo by stačilo, aby ti pod jednou všichni byli vymizeli z království českého, ať si vás i vytiskovaly zatím z nejvzácnějších úřadů zemských. Vy jste měli konsistoř a universitu. Než nastojte! několik tisíc loupežníků do země r. 1611 vpadlých div vás neoloupilo o Velikou listinu. A když to neštěstí a ponížení vás minulo, přijali jste za krále Ferdinanda II., vychovance ingoldštatského, jehož minulost ve Štyrsku jste znali, a jeho heslem bylo: »Svoboda náboženská odbojuje vůli boží a snášelivost je příčinou všeho zla.« Váš mistr Budovec pravil roku 1609 králi Rudolfovi: »Věra jest dar boží, a nesluší se

knížatům, aby se vkládali do otázek víry.« Nuže, co jste učinili, že —

— Všaktě i nový král potvrdil majestát? namítl Kaplíř.

— Potvrdil. Vy jste však znali d'ábelskou tu řeholi, z níž čtyři přední členové řekli králi: »Bez nebezpečí pro spasení své nemohl bys majestát uděliti jako tvůj strýc, ale nedopouštíš se, pane, smrtelného hříchu, když přijímáš skutek hotový. Ostatně, cože platí slib vynucený?« A král pravil Slavatovi uspokojen v duši: »Chvála pánu Bohu, že toto korunování mé vykonává se bez urážky svědomí mého.« Sotva nový král vás přijel na Moravu, jezovité se vám ryčně posmívali. Pamatuješ tu bránu v Olomouci? Na které lva českého a orlici moravskou na řetěz přivázali k erbu rakouskému a nadepsali: *Ad svevi, to jest: Přivyl jsem* (otevřenými očima spáti). Pamatuješ? Proto jste připustili tu volbu, vy slavní stavové, že jste byli rozděleni a nesvorní, neboť sobecké zájmy vašich stran se křižovaly, a že mnozí ze strachu ani na sněm nepřišli. Nadutý, pověřený, neschopný žvástal, cizinec v této zemi, ten Thurn, zastínil před vámi Budovce a sám se žral, že mu byl odňat výnosný úřad purkrabí karlíštejského již za císaře Matyáše. Takoví jste byli vy ochránci svobod zemských! Vždyť ten Thurn ani jich neznal. Ty pravíš, Kaplíři, že pře vaše nestala se horší, když jste prohráli. Stala se horší a nejhorší, neboť všechno je ztraceno v této zemi, a země bude jen rána a zsinalost, od spodku nohy až do vrchu hlavy nebude na ní místa celého.

— Bože můj, je-li pravda —

— Ó zajisté, rytíři Kaplíři, vaše pře byla by se

stala spravedlivou, kdybyste ji byli vyhráli. Kdo prohraje, bývá odsouzen; bude strana protivná psí hlavu sázet na vás, že jste panstvíchtivost zakrývali náboženstvím, že jste vyhnali jezovity, dlouhého kancléře, Smečanského i tu šelmu převrhli z Košumberka jen proto, že jste lačněli po statcích jejich. Měšťané litují spolku s vámi a zlořečení lidu je vašim průvodem. Tehdy bylo vítězství vaše, v červenci 1609, když nejvyšší kancléř Zdeněk z Lobkovic řekl, že bez ublížení svědomí majestátu podepsati nemůže. Kdo mu stál nejbliže, měl mu rozrazit lebku před očima císařovými. Tehdy bylo vítězství vaše, když se našli tři členové rodů vašich, kteří odepřeli podpis na porovnání stavů, jež zapsáno do desk zemských. Svět by byl rozuměl hněvu vašemu, kdyby ti tři štváči a rušitelé míru zemského, Zdeněk z Lobkovic, Vilém Slavata z Chlumu a Jaroslav Bořita z Martinic byli uprostřed síně sněmovní ubiti bývali holemi jako zmije jedovaté, a jejich rodiny vyhubeny byly až do třetího kolena přibuzenství. (Vy jste však spisovali jalové protesty proti nim!) Národ anglický nebál se poprav... Když boj — tedy boj.

Vy jste však velice jen křičeli, křičeli jako bázliví psi, nasadit kůži svou nikomu se nechtělo. Ten pokus zavraždit místodržitele císařské dne 23. května 1618, chladně vypočtený a nesmyslně provedený, byla zbabělost. Vítězství za vás měli vybojovat cizí najatí žoldnéři, které jste špatně platili — sami jste nejdrahnější čas v Praze prořečňovali. Pro své naduté furiantství neměli jste přátel ani na Moravě, ani ve Slezsku a za krále zvolili jste si Budižkníchemu, které nemohlo jít bo-

jovat na Bílou horu, protože ještě nedojedlo při svém obědě poslední cukrářský zákusek a nedopilo poslední doušek rýnského vína. A když jste i utekli s Bílé hory, hradby pražské byly by vás ubránily. Král Sigmund hanebné paměti obklíčil r. 1420 Prahu se tří stran křížáky a prolíváje slzy hanbou odtáhl.

— Jsem člověk křehký, bojoval jsem a snad neuměje, ale neznal jsem věcí božských.

— Koruna mučednická tě čeká za to, rytíři Kašpare Kaplíři ze Sulevic...

— Jam me facias missum! Již mne nech na pokoji! zaúpěl po druhé shroucený stařec.

Po tomto zápasu Kaplíř usnul teprve, kdy ples skrívánků vítal blahodějně jitro nad Jelením příkopem. Kdyby byl měl ošetřovatele u lože svého, byly by ho poděsily rysy v obličeji starcově. Znamé to rysy smrtelného zápasu, kdy duše člověka již jest mrtva v těle, a tělo samo pomalu dohořívá a dohasíná. Údolí stínu smrti! V něm chodil Kaplíř.

III. Suchý strom.

Ve dne Kaplíř sedával v lenošce a duchem bloudil v jiném světě. Holou skutečnost připatmovalo mu jen staré křehké tělo: mrazívalo ho v údech. Občas musival vstáti a procházeti se vězením. Tak si uvědomoval, že sedí v Bílé věži, která má zdi studené a vlhké, a že sedí v jizbě, jejíž okno obráceno je k severu a proto jím nikdy neprohřívá slunce zatuchlý a zavlhlý vzduch jizby a plíseň její v koutech. Venku drozd rozkošně zpíval a pěnkava přiletovala vězňům

na okna zobat drobty, které jí sypali mřížemi. Začínaly kvést lípy.

Přízrak nepřestával Kaplíře pronásledovati a šlehati metlami pochyb. Vkapával mu jed nedůvěry ke všem těm skutkům, na něž dříve byl pyšný, a udržoval ho v nelídném sebemučení. Mohutný, avšak den ze dne chřadnoucí stařec v úzkostech svých hledal útechy v bibli a v postile Mollerově. Když však knihy odložil a přízrak zmizel, zahloubával se znova do smyslu těch tvrdých řečí, které mluvil Futurus a které se mu vybavovaly k povědomí.

V uplynulé noci Futurus zase k němu mluvil:

— Ne tak za svou osobu jsi vinen, rytíři Kaplíři ze Sulevic, ale za svou kastu, která je hodna smrti. Veliké události netvoří hrdiny nebo zbabělce, pouze je světu odhalují. *Revoluce, kterou tvoje kasta podnikla proti císaři, odhalila vás jako stav přežilý, Bohu i lidem škodlivý, jenž dávno nenesl ovoce a dávno měl býti vyřat i vržen do ohně. Sto let již málem jste zralí k smrti. Jsou knihy otevřeny přede mnou a vidím: sto let trval zápas v této zemi. Sto let většina obyvatelů země této doprošovala a dohrožovala se práv svých proti menšině. Jenom proto, že měla číselnou moc, nebylo možno zahubit ji hned, bylo třeba poněmhu ji vysilovat. Čechové evangeličtí přijali za krále katolíka, v jehož rodě bylo dědičné poslání: netrpět pod svým žezlem jiné víry než katolickou, aby se upevnilo staré římské císařství uprostřed Evropy. Až přišel dokonce na trůn panovník, jehož v Ingolštate naučili zásadě, že lepší jest mítí království zpustlé než prokleté pro kacířství. Kdo viděl ty protivy,*

každý docházel k úzkostným proroctvím, že mezi národem a králem bude boj na život a na smrt, až do úplného přemožení jedné strany. A prohlídaví mužové českého národa lekali se: Budeme ztraceni.

— Zemské zřízení, ústava zemská, ctýný Kaplíři, byla vaší hradbou, bránila svobodu občanskou i svobodu náboženskou zároveň. Vzpomeň si na Moravu, Kaplíři! Na tu ústavu vaši nejrozhodněji byla nabroušena sekyra královská; toho vaši otcové neviděli? R. 1547 podřála stav městský a krajské zřízení samosprávné. Ale vždy ještě vyrůstali v zemi kalicha charakterové, kteří burcovali svědomí národa k ostražitosti. A proto bylo potřeba zdemoralizovat nejvyšší kastu zemskou. Král Ferdinand I. přece směl pohrdati lidmi, kteří brali úplatky z jeho ruky za volbu. Praktikami nacchiavellistickými potom dokázalo se, aby členové Jednoty vyhnáni byli ze země a svědomí národa aby bylo svěreno řádu jezovitskému. Zřízení zemské praskalo a v trhlinách usazoval se kal a hlína. A tenkrát již nadešel čas, že se ukazovalo ovoce jezovitské činnosti v zemi. Počouchlí svatouškové, kteří r. 1556 s bázni a strachem přicházeli do Prahy, pokorně jako žebráci prosící o přístřeší, ti vykonali první dílo: vyučili v praktikách svých syny nejmocnějších rodů katolických a zaštipili do srdcí jejich nejen nové náboženství, nýbrž i nové mravní zásady. Sami zdvihli hlavu směle již a vyzývavě, a ukázalo se, že pod kutnami přinesli meče nabroušené a dýky jedovaté. Vychovanci jezovitů vytiskli šlechtu evangelickou z úřadů veřejných, a věrní katoličtí rádcové obklopili trůn. Stavové evangeličtí žárlili a sočili, že

tamtí »lepší vítr při dvoře mají«. Prahu obsadili císařští hejtmané, často lidé převrhli, v obecném mínění opovržení. Kde lepší fara, tam katolický kněz. A nové a nové proudy vychovanců vycházely z jezovitských škol, kdežto ta vaše akademie se 30—40 posluchači na fakultě artistické byla deplorata, orbata desolataque — oplakaná, zloupená, spuštěná.

— Páni stavové, měli jste v rukou universitu, ano měli, ale tak bídně nadanou a zařízenou, že jste se jí sami vyhýbali. Jestliže jste vy, evangeličtí, chodili však na university německé, možná, že i to z opíčení po pánech katolických, kteří chodili do Vlach. Z university pražské vycházeli učitelé do země chatrní, kněžstvo protestantské, s nímž jste jako patroni nakládali jako s čeledíny, bylo ještě chatrnější. Universita pražská nesla soutěže se soukromými školami německými v Praze, do nichž měšťané posílali své jinochy raději. Tak slavní stavové čeští pečovali o vychování mužů a pěstování ideálů, jichž bylo potřebí k obraně země. I cit národní byl porušen a nevydával plodů ani v umění, ani ve vědách. V poslední hodinu Mistr Bacháček počal reformu školskou, duši svou i rozum věnoval do služeb národa, ale nalézal půdu tvrdou a osení padalo na skálu. Upadl v těžkomyslnost a českou nemoc: pil z hoře. A tato nemoc jako epidemie zachvátila vás všechny. Když přiblíží se mor, a lidé nevědí ani dne ani hodiny, vracejí se nejdříve k Bohu a pobožnosti; jakmile však poznávají, že okamžitá spása se nedostavila, šílená vzpoura a zoufalství je zachvacují, hodují, hýří a vraždí se sami. Tak i vy! V takovém žalostném pořádku

vyměňovala se nálada vaše: když jste zpozorovali, že nedovedete založit v zemi šlechtickou oligarchii, že k hrdinskému zápasu s mocí králů a církve nejste vychováni, jedni z vás upadli v malomyslnost a bezradnost, kterou přehlušovali hodováním a hýřením; jiní z vás poznali, že prostřednictvím dvora lze dosáhnouti moci, úradů, vyznamenání a slávy, a proto se vrhli v tu stranu. Nikdy nebylo v Čechách tolik mravní lehkosti, pověřivosti jako od příchodu jezovitů do země, a hle, vy, páni a rytíři protestantští, opíčili jste se po svých katolických soupeřích. Náboženství a víra v d'ábly i kouzla; svobody zemské a obcházení jich zdánlivostí a literou zákona, ne duchem; vznesené mravy a nestoudnosti i násilí pod povrchem skryté; znalost jazyků německého, vlaského a španělského, jež přimášely ženy cizinky do českých paláců, a při tom hrubá vaše bída duchovní — to vše zhoustlo v černé kalisko veřejného života, v němž i lepším jednotlivcům těžko bylo uchrániti se poskvrný. Tvoje duše není poskvrněna, Kaplíři!

Ten váš vůdce Thurn, milý Kašpare Kaplíři, chránil svobodu religionu evangelického, a v říjnu 1619 věřil v zajíce, jenž přeběhl u Nových Mlýnů na jižní Moravě přes cestu a běžel do ležení Dampierrova. Ten váš vůdce Thurn chránil svobody zemské a neuměl česky, třebaš býval kdysi purkrabím karlsštejnským. Když vás a vaše výsady ohrozila v zemi záplava cizinců, které jste sami za obyvatele přijali, chtěli jste výsady své ohraditi zdí zákonnou a proto jste r. 1615 slavně složili na generálním sněmě zákon a vložili jste do desek: jak cizozemci do král. českého příjí-

máni býti neměli a jak česká řeč měla být zvelebena. Marné zákony! Choroba byla zastaralá, obmeškaná, nezhojitelná a nenapravitelná. Co jste však uměli vždy, bylo stavět Bratry české mimo zákon. Ó nebesa! Nevědět, že po Bratřích a novokřtěncích dojde na vás!

Nekázeň, umdlení a prodejnost!

— Zaklínám tě pro Boha živého, vykřikl v bolestech Kaplír, abys mi pověděl, jsi-li duch dobrý či ďábel, jenž rozdíráš mé srdce, abych si zoufal.

— Bolesti očisťují, rytíři Kaplírů, nejsem duch dobrý ani zlý, jen věci skryté jsou však jasny před mými zraky. A Kaplír viděl, že oči jeho byly jako dva plameny ohně.

— Hle, tedy vyčerpání sil a umoření naše zápasem stoletým uznáváš, chápal se obrany Kaplír.

— Vím, co říci chceš, rytíři Kaplírů, uznávám, co se stalo. Ale zdali se státi musilo? Ruka kovářova čím více buší kladivem na kovadlinu, tím stává se silnější. Lidé bojem krušení rostou k boji. Proč vy vedli jste svatou válku jako žert? Chtěli jste, aby svobodu náboženství a práva země vybojoval vám žoldněř špatně placený. Věz: *proto se stalo všechno toto zlé, že jste vy, hltavá hsta, zradili staré ideály Husovy, ideály Žižkovy, ideály Poděbradského a neměli jste ideálů ani starých ani nových, usychali jste bez nich.* Ty zahyneš, Kaplír, ne proto, že jsi spáchal zločin, nýbrž protože jsi členem společnosti, která zotročila národ, aby ho vyždímala, a která jako vládla dolů, chtěla vládnout i nahoru a kromě boha panování neměli jste bohů jiných. Aj, pánové, stíhá vás pomsta za hříchy, jež otcové vaši spáchali v Kutné Hoře r. 1485. Zhyneš proto, že stav tvůj

a rod tvůj je zločinný, podřali jste kořeny, které vás držely: zotročili jste zemi! Zkažená jste krev!

Šlechta česká, pane Kašpare, pomni toho, šlechta česká myslila, že národem jsou jen Thurnové, Roupové, Vchynští, Kaplírůvé, Čejkové, Harantové. Nikoliv! Nýbrž ti Vaškové, Janové, Martinové, Pavlové, Kunšové, Matějové a bezjmenní milionové sedláků, nádeníků i othránků. Kde jsou dnes Zmrzlíci? ti z Dubé? Chlumové, Kostkové, ano i Rožmberští a Poděbradové? Vymlíli. Lid však zůstal a jím národ udržel kořeny v této zemi. Ujařmený lid čekal vykupitele. Jemu bylo lhostejno, bude-li v zemi panovati rodina jedna nebo rodin sto. Zdaliž není hrozné pomýšlení, rci, Kaplír, že o vpádu saském arciknížecí radové přemítali, zda by nebylo lépe předhoditi vás lidu, to jest vzbouřiti lid český, aby ten vás roztrhal? Zdaliž není hrozné pomýšlení, že za vaší rebelie lid zabíjel stejně žoldněře vaše jako císařské, protože loupili a hubili sedláky a prznili ženy a dívky selské? Co jste to učinili, páni stavové! Sami neschopní, lakotní a zženštilí jste konečně rozhazovali v lid Žižkovy listy s nebe. Lid je pověřivý, ale větší než pověra je nenávisť jeho k vám, tyranským pánům, a proto vás škodolibě vydal v ruce vítězů.

*

Tak mluvil minulé noci tajemný Futurus.

Kaplír naslouchával mu v jarních nocích s rozčlením vždy menším, přece však celé dny, když bděl, hluchela mu mnohá slova v uších, neslychaná slova ta a kletba v nich obsažená.

Pýcha šlechtická i sebevědomí urozenosti proměňovaly se v pokoru a bázeň. Soud dějin nosil v prsou a rozuměl hlasu jeho, jak se zdálo, ač se proti němu bouřil. Kdo mu poví, staré hlavě, co je pravda? Nikdo ti to nepoví, ctný starče! Jen tvé svědomí ti poví, dovede-li se očistit. Potom najdeš i úlevu.

Kdyby však všechno bylo pravdou před očima věčnosti, kdo opláče vinu a napraví sto let uplynulého života?

Už je pozdě, dokonáno jest? Ani politovati nás nelze?

— Ani politovati nás nelze? bránil se i včera Kaplíř.

— Ani politovati tak, jak ty myslíš! odpovídal temný přízrak. A s úsměvem trpkým dodal: Přijdou časy a v nich pokolení taková, která budou říkat obhájčům a litovníkům vašim: »Ruka Páně je potřeba. Zázrak se stal.« To bude nejtrpčí dědictví budoucnosti po vás, že jste sami svou záhubu postavili pod zázraky. Vyhodili jste tři zpronevěřilé lidi z okna. Tak mizerně, že dopadli pod oknem jako do peří. A lid váš pražský, kdysi husitský, slyše, že Martinic volal padaje »Jesus-Maria«, hned viděl, kterak Maria rozestřela šaty své a v nich něžně snesla Smečanského k zemi, i Slavatu i toho všetečného Fabricia. Zázrak číslo první. »Střílejte na jejich kůži a zabte je dokonce!« volali jste z oken, když místodržící vstávali, i když Martinic po žebříce šplhal se do oken Polyxeny z Lobkovic. A stříleli jste na ně. Jenže svět nepoznal tak mizerných rebelů, kteří ani střílet neumějí: Slavata i Martinic sotva krůpějí krve vycedili; jen sukně a pláště jejich byly děravé.

Zázrak číslo druhé. Thurn obléhal Vídeň, v níž nebylo vojska na obranu císařovu, v níž byli však odbojní stavové rakouští; císař Ferdinand II. klekl a modlil se, a Thurn musil odtáhnouti s hantbou — zázrak třetí. A na Bílé hoře 8. listopadu zázrak čtvrtý a největší, neboť španělský mnich Dominicus a Jesu vyzval Pannu Marii, aby ukázala, že jest matkou císařských, a matka boží to ukázala a potřela vás. Až jezovité obrátí k sobě všechn lid vámi zanedbaný, nevzdělaný a pověřivý — ty se toho nedožiješ, Kaplíři milý, buď rád! — až se národu zoškliví víra někdy česká a bude prohlašována od vůdců za neštěstí národa, potom řeknou potomci i toto: »Dítka, poděkujme Bohu, že nás vysvobodil z rukou šlechty, kterou Bůh i Maria nenáviděli.«

A přijdou pokolení, v nichž i vzdělanci pokyvovati budou hlavami a říkati: »Opravdu, byla by ta šlechta česká i vlast naši poněmčila, neboť nemilovala jazyka svého lidu.«

— Nevěřím, zaštkal Kaplíř.

— Nevěříš-li, ukaž, jaká to kniha leží na tvém stolku?

— Bibli česká, odušil Kaplíř.

— A ta druhá kniha?

— Postilla Mollerova.

— V pravdě, německá postilla Mollerova. Zdalíž pak předek tvůj, Kašpare Kaplíři, jenž znal Husa, čítal německé postilly? Nuže, taktó činili jste pravdě podobným, což pravdou není. Neboť vy zpronevěřovali jste se jazyku Husovu ne jako *protestanté*, ale jako *šlechta* mdlá, opičící se po dvoře a po modě panstva dvorského. Jen ti nemnozí zachrání vás od této výčitky, na které

předkové vaši i vy pouštěli jste mandáty královské, aby byli vyhnáni ze země. Budou vyhnáni opět, ale když po všem bude veta, ponесou s sebou Kralickou a Labyrint světa, aby vydávali svědectví pravdě, že reformace mluvila k duši národní a ducha národního všude očistila. A bude-li napsána Historie o těžkých protivenstvích církve české, která vás doporučí milosti a modlitbám lidu, ta vyjde z Jednoty, která byla svědomím vašim, znepokojujícím a bouřícím a kterou vy hleděli jste proto udusiti.

*

Jedné noci Kaplíř ze Sulevic ulehl a usnul klidněji než jindy. Přízrak minul a nedrásal srdce jeho. Bylo již odevzdáno světu záhrobnímu a nekormoutilo se. Jako by všechny věci byly jasny už Kaplíř, tak se připravoval na odchod do jiných končin. Ty známé rysy na obličejí spícího neobjevovaly se jen pomíjivě, nýbrž utkvěly na něm a ztrnuly. Zná je, kdo viděl drahou osobu, když nadešel okamžik smrtelného zápasu. Po zápase onom drahý žije ještě, dýchá, pohybuje se a mluví, ale duch jeho již patří jinému světu, ne nám. V takové době zápasů Kašpar Kaplíř měl těžký sen.

Viděl několik tisíc selského lidu shromážděného pod černou koruhví, který se byl zapřisahal, že státi bude jeden muž proti trapičům svým. Byl to jako týž lid selský z Čech i z Moravy, jenž roku 1619 srotil se v kraji žateckém i na Břeclavsku, aby bránil sebe, ženy své i majetek proti žoldnérům, ať byli stavovští nebo císařští.

To shromáždění dalo se jako na Bílé hoře blízko Hvězdy. Množství lidu tísnilo se pak kolem černého lešení, na němž zasedali tři vůdcové toho lidu a kat vykonával práci popravčí. Černý praporec vlál nad špalkem. Kdykoli soudcové pokynuli rukou, sedláci vyváděli po schůdkách nového pána, spoutaného v okovech. Každý dostával dvě otázky 'a jedinou odpověď'.

— Kdo jsi ty?

— Matyáš hrabě z Thurnu, odpověděl tázaný.

— Cos učinil ty a předkové tvoji pro nás?

Thurn se zamlčel, a všichni tři soudcové jedním hlasem vzkřikli:

— *Vinen jest!*

A širočina blýskla ve vzduchu, a hlava Thurnova kutálela se po lešení.

Po Thurnovi řadou následovaly na otázky soudců odpovědi:

— Jsem Oto Kolona z Felzu.

— — — — —

— Jsem Ondřej hrabě Šlik.

— — — — —

Potom vyveden na lešení stařec šedivý, mohutného těla.

— Kdo jsi ty?

— *Rytíř Kašpar Kaplíř ze Sulevic.*

— Cos učinil ty a předkové tvoji pro nás?

— Moji předkové byli mužové ctní. Praděd můj Jan stál při kalichu za dob Žižkových: Mikuláš Kaplíř r. 1469 byl mezi těmi, které král Jiří poslal na sněm polský v Piotrkově, abychom nabízelí korunu králi polskému rodu slovanského, když papežovi křižáci řádili v Čechách; Petr Kaplíř na Winterberce stál r. 1472 na sněmě

německobrodském ve straně krále Vladislava proti panské jednotě, a když r. 1482 do Čech přijel šlechtyný biskup Augustin Lucian z Vlach, aby nám kališným světil kněze, přijel nejprve k Petrovi Kaplíři, potom jel na Tábor a na Lipnici, kdež počal kněží světit. Já sám cítím útechu v srdci svém, že jsem poddaným na panstvích svých byl pánem milostivým: na roboty, aby mírné byly, jsem dohlížel, a nemálo pečoval jsem, aby mládež ve škole v Miličíně — na tak veliké silnici, kudy začasť vznešení a učení lidé ke dvoru JMC jezdí, dobrými a učenými lidmi i také příkladnými správci školními opatřena byla. V té starosti nápomocen byl mi starý přítel můj Mistr Bacháček dobré paměti. Kdo jsou mezi vámi lidé z Miličina, Neustupova a Otice, řeknětež na svou věru a poctivost — —

Nastal šum. Ze zástupu protlačovali se nějací lidé. V Kaplíři zatajil se dech, ač se nebál jejich svědectví — — A potom procitl ze sna.

V těch dnech rozsudky císařského soudu na hradě pražském byly nejen hotovy, nýbrž poslány po Talmberkovi a Ellovi pro podpis císařský a z Vídně už také navraceny do Prahy. S rozsudky mohl býti spokojen každý, i Huerta i P. Dominicus a Jesu, i Slavata. Jen v jedné věci soud pražský byl opatrný. Vynesl sice krutý ortel nad buřiči, kteří po porážce zachránili se útekem ze země, avšak nemohl se odhodlat, aby vyhověl císařovu přání. Císař Ferdinand II. přál si, aby byla vypsána cena na povraždění uprchlých rebelů. Soud namítal, že tento způsob sice obliben jest u Vlachů, ale nikoli v Německu (kde uorchlíci žili) a že by snadno mohl sváděti ke špatným

příkladům. S tím se císař spokojil. »Avšak aby ukrutnost larvu milosti měla«, dne 17. května poslány rozsudky do Vídně. Císař, dokud se neporadil se zpovědníkem svým, nevěděl, jak se zachovati. Hledal tudíž osvícení u církve a radu u svých důvěrníků.

— Pod svědomím tě zavazuji — pravil zpovědníku svému — abys mi pravdu pověděl, mohu-li já těm odsouzeným s dobrým svědomím životy darovati?

— Oboje v tvé císařské moci jest, odpověděl zpovědník.

Odpověď jezovitská, která neradila, působila nejistotu a zmatek v hlavě císařově. V nejistotě té císař pořídil svcu poslední vůli: v nejistotě té chystal se na pout k Panně Marii Zellenské, která byla pomocnicí jeho na Bílé hoře. Na den 21. května 1621 svolal světské důvěrníky, aby mu podali dobré zdání o rozsudcích pražských. Rádcí těmi byli býv. nejvyšší kancléř Lobkovic, Oto Nostic, oba soudcové přibylí z Prahy, a Filip Fabricius, ten, který také vyhozen byl z okna r. 1618, ale zůstal bez úrazu. Ještě téhož dne opustil Prahu, přinesl do Vídně zprávu o revoluci v Praze a tam ve Vídni povýšili jej do stavu šlechtického s predikátem z Hohenfallu (protože spadl s vysoka). »Sekretář Filip« říkalo se mu v Praze, byl živý jako čamrda, všetečně strkal nos mezi stavy a navykl si ústípkům vůči nižším lidem. I on pokládal své zachránění za zázrak, protože byl soldát mariánský. A nyní povolán byl do rady nad přemoženými stavy, jichž býval sluhou. Nejmírněji radil císařský rada Strahlendorf, budiž mu toho vděčně vzpomenu. Nesmí se zapo-

menouti, pravil, že je příliš mnoho těch, kdo by trestu zasloužili, ale císaři a soudu by se mohlo vyčítati, že se dali vésti mstivostí a krvežíznivostí. Dějiny učí, že hromadné popravování je nebezpečné. Císař konečně nemůže tak znevážit prosby krále dánského, který se za buřiče přimlouvá. Budtež tedy popraveni jen po třech z každého stavu, celkem devět osob directorských. A budiž upuštěno od čtvrcení za živa, neboť tento trest je strašnou ukrutností. Ostatní členové komise nesouhlasili s touto mírností. Císař 26. května potvrdil rozsudky pražské o něco zmírněné. Praha brzy je uslyší a posoudí, neboť císař přál si, aby exekuce byla brzo vykonána, neboť hodlá nastoupit cestu do Prahy 5. června, a to do Prahy již upokojené — — —

IV. »Květ národa našeho, svíce a podpory vlasti«.

Dříve nežli koruně české podřezány žily náboženské, soud hradčanský vypustil jí proud krve národní. O tom nebylo ještě řeči, aby odsouzeným pro útěchu s Bohem jejich odeprání byli duchovní domácí víry, nanejvýš ponecháno jezovitům, aby sami zkusili štěstí na vlastní vrub u těch, kteří již byli pro svět ztraceni. A v tom si jezoviti libovali. Všem odsouzeným, vyjma České bratry, přiznáno bylo právo povolati si duchovní evangelické. Říkalo se jim podobojí a v pravdě byli lutheráni. I Kaplíř byl lutherán. Nezáleží však na barvě konfese historii, a císařským soudcům bylo to teprve lhostejno. Tedy kněží podobojí směli přijít ještě.

Ale český jazyk přestal být už jediným zemským jazykem, přestal být úředním jazykem nejdříve soudu hradčanského, kde první místo zaujal jazyk německý. Bez německého jazyka soudcové z Vídně do Prahy vyslaní nemohli vyšetřovat, ani rozsuzovat. Za branami tohoto soudu přikázán německý jazyk nejdříve katovi. Kat pražský Jan Mydlář, jehož čekala veliká historická práce na Staroměstském náměstí, byl sám podobojí — — hlásil se k religionu evangelickému — — a ještě na čas jím zůstatí směl, ale když publikován byl knížetem z Liechtenštejna ortel nad 30 osobami ze země ušlými, z nichž nikdo se před soud osobně nedostavil, dne 23. dubna 1621 přikročeno bylo k exekuci nad nimi *jazykem cizím*. Vyhlášení jsou za psance a zbaveni jsou statků svých v zemi.

Exekuci tu Mydlář vykonal *dvojjazyčně*. Komisaři císařští poručili napsati jména 30 uprchlíků na šesti tabulkách černých bílou barvou v jazyku českém a německém »literami patrnými«, tyto tabulky doručeny katovi, a kat v den sv. Jiří o 9. hodině přibil tabulky na šibenici vojenskou, na Staroměstském náměstí postavenou. Šibenice ta stála blíže kostelu týnskému. »A aby ty osoby byly nanejvýš zlehčeny (připomíná Pavel Skála ze Zhoře), byl také toho dne zločinec jeden, zdali ze soldátův čili který jiný z luzy obecné, na též justici a jako nad hlavami jejich provazem ztrestán a oběšen, visev na ní až do soumraku dne sobotního, jenž byl 24. dne dubna.« Tak neslavný byl vjezd německého jazyka do království českého. Národ německý byl tím nevinně zajisté, že jazyk jeho cctil se v katanských službách. Budoucnost

však ukáže, zda Čechové budou moci zapomenouti té hodiny a toho symbolu.

Sobota 19. června 1621 byla dnem, kdy císařský soud své dílo zakončil slavnostním způsobem. Za svítání vyzdvíženo bylo 13 vězňů z radnice Nového a 10 ze Starého města, a vezení byli na několika vozích koňmi obecními nahoru na hrad pražský. Vozy doprovázeny byly po bocích silným průvodem rejtarů a mušketýrů. Na hradě čekali na ně jiní vězňové, většinou stavu panského a rytířského, kteří od 29. března rozlosováni byli po Bílé věži, v nejvyšším purkrabství a v jiných domích hradčanských. Když vězňové byli pohromadě, odvedeni jsou do veliké světnice při kanceláři české.

Tam v kanceláři kníže Liechtenštejn jako předseda soudu měl přistrojený trůn od země vyvýšený a fialovým aksamitem prostřený. Kníže v šest hodin ráno usedl na trůn a po stranách jeho zasedli komisaři také na stolicích přístřených. A tu již pouštěla stráž vězně po vězni do soudní síně. Jakmile který vstoupil, prokurátor Přibík Jeníšek z Oujezda předstoupil před komisaře, přednášel žalobu proti přítomnému česky a německy a žádal za spravedlivý nález. Když svou řeč dokonal, dr. Otto Melander dával mu jménem knížete a komisařův odpověď v jazyce německém takovou: Poněvadž ortel, za nějž pan prokurátor žádal, jest již zhotoven a sepsán, budiž ihned přečten. Slova jeho dr. Daniel Kapr z Kaprštejna — ten s hafaním obličejem — opakoval po česku, načež císařský rychtář malostranský Schreple — ten, který později tak trýznil bratrského lékaře Bor-

bonia! — předčítal rozsudek německy a rychtář novoměstsky nebo staroměstsky po česku.

Přečteno bylo 45 rozsudků, v nichž ozývala se slova: budiž štat, budiž oběšen, budiž čtvrcen, budiž mu jazyk vytržen, budiž mu ruka utřata, budiž doživotně uvězněn, budiž vypovězen ze země, budiž vymrskán z měst pražských. Po vynesení rozsudku generálního některým obžalovaným zmírněn trest, 28 však zbylo těch, kteří ortelováni byli pod meč a na šibenici.

Když všechny rozsudky vyneseny, prokurátor Přibík Jeníšek z Oujezda německy a česky poděkoval soudu za spravedlivý ortel, a kníže z Liechtenštejna zakončil schůzi. K tomuto divadlu připuštěno bylo na hrad pražský lidu, kolik se vešlo; mnoho tisíc hlav doprovázelo vězně hned za průvodem vojenským sem na hrad, když je vyváželi z obou radnic pražských. Osobám ortelovaným musila stráž raziti cestu ve shluku lidu, když je rozváděla do míst, kde bylo vězení jejich. Hluboké ticho panovalo v zástupu, někde zaleskly se slzy v očích, mnozí zavzlykali. Snad byli to příbuzní, snad sevřelo se srdce i mnohým z těch, kdož nedávno ještě zlořečili poraženým vůdcům.

Tam kráčí *Václav Budovec z Budova*, muž 47letý, který vymohl slavný majestát r. 1609. On po útěku krále Bedřicha ze země vyprovodil sice ženu, syna a vnuky z Prahy do bezpečí, sám vrátil se však do Prahy. »Svědomí mně nedopustilo opustiti vlast a tu dobrou naši při,« pravil. Obět jeho nebyla nic platna, ale věrnost jeho budí obdiv. Byl poslední Čech, jako Brutus poslední Říman. »Dávno jste krve naší žíznili, krev pijte!« pravil soudcům, když vyslechl rozsudek.

Tam kráčí osmahlý pan *Kryštof Harant* z *Polžic*, odvážlivý poutník do cizích zemí, jenž Evropu, Asii a Afriku projel. On viděl Svatou zemi a místa, kudy chodil Spasitel, byl i veliký skladatel hudební. Na tvrzi skočické vlastní bratr ho nepoznal, když se vrátil z dalekých zemí. Teď půjde na popraviště, neboť obléhal Vídeň s *Thurnem*. K církvi evangelické přestoupil teprve r. 1616, ale byl věrný a jediná myšlenka ho trápila, že vrtkavá žena jeho *Salomena* zradí viru českou.

Ten shrbený stařec šestaosmdesátiletý bílých vlasů je *Ota* z *Losu* na *Komárově*, Český bratr jako *Budovec*, kdysi direktor a nenávidník císařův. Všecko vyznal při výslechu na sebe, nevmuloval se a nezapíral; vinen se však necítil, a kdyby byl na svobodě, jednal by zase tak, jak jednal.

Odhodlaný pán *Bohuslav* z *Michalovic*, ještě mladý, »velikými dary od Boha poctěný«, šel v průvodu ponuře, jako po tmě, oči upíraje do oblak. Strachu ze smrti neměl. »Smrt je mi vděčnější, než kdyby mi císař život daroval, statky navrátíl a jiných přidal,« pravil těm, kteří stáli před dveřmi soudní síně.

Divně pohlíželi lidé na rytíře *Diviše Černína* z *Chudenic*, jemuž také císařský soud vyřkl ortel smrti. Jeho vina nebyla žádná. Soud kladl mu za vinu, že jako hejtman hradu pražského vpustil do hradu ozbrojené stavy 23. května 1618, kdež potom vyhodili *Slavatu*, *Martinice* a *Fabricia*. On právem odpovídal, že pány stavy vpustil z poručení nejvyššího purkrabího *Adama* ze *Sternberka*, kteréhož poslouchati povíneň byl jako svého představeného. *Diviš Černín* byl ke všemu

přestoupilý katolík a jeho bratr *Heřman* sloužil stále císaři jako královský hejtman. (Tento ortel smrti byl záhadný současníkům a zůstal záhadným i budoucnosti, které se nepodařilo strhnouti závoj s něho. Leč by pravda bylo, čeho se *Historie* a těžkých protiventství domnívá*)

Mezi těmi, kterým ortel smrti proměněn v doživotní vězení, byl vyhlášený lékař *dr. Václav Borbonius*; on léčil podagru otlého knížete z *Liechtenštejna* a nepochybně i syfilis dareby *Michny* z *Vacinova*, a proto si ho kníže zachoval při životě, Českého bratra a direktora ze stavu městského. *Milého Borbonia* vedli do vězení na radnici.

Teď přichází jiný muž. Šaty tmavé a široký klobouk prozrazují, že nenáleží mezi bojovníky. Je to doktor lékařství *Jan Jesenský*, *Jessenius* obecně zvaný, rektor university pražské, kdysi osobní lékař *Rudolfa II.* On z důvodů neznámých první ze všech byl zatčen a uvězněn, již v prosinci r. 1620. Byl poslem od stavů českých ke stavům uherským a proto hlava jeho patří na špalek. Rod jeho byl slovenský, on sám narodil se ve *Vratislavi* a byl Němcem. Štítlivý strach šířil se kdysi do lidu z jeho osoby, neboť on byl první lékař v Praze, jenž tělo lidské pitval. Mušketyři odváděli ho také z hradu po schodech do Prahy.

Lidé pražští zaslzeli, když pohleděli na dva

*) »Ale že“ pro mírné vždycky a jezuitům užitečné radý upadl v domění kacířství, jak se i potom to zjevilo zdálo se jim, že za tou příležitostí nejlépe s ním pryč. Zvláště poněvadž se tím způsobem obdržeti to mohlo, aby lidé snáze uvěřili, že se to ne pro náboženství děje, poněvadž ani katolíkům se neodpustilo.«

vězně sobě obzvláště známé: vedle sebe kráčeli *Simon Sušický* ze Sonnenštejna, kdysi radní staroměstský, a pastorek jeho *Jiří Kutnauer* ze Sonnenštejna, jenž byl za války hejtnanem městským; Kutnauer byl ze všech odsouzců věkem nejmladší, nenaplniv čtyřiceti let; udatností vynikal za války, neohroženě snášel i ortel svůj. Měl býti oběšen vedle otčima svého s oken radnice. — Za nimi šel pan starý *Simon Voňáč*, nákladník a sládek od Virlů na Dobyčím trhu, obecně oblíbený veselý muž.

Nelze pozorovati všech. Zavřely se za nimi zástupy. Nikdo z nich nenaříkal ani nekvílel. Dvacet sedm mrtvol bloudících (neboť dvacátému osmému, Sixtovi z Ottersdorfa, dána bude milost na lešení), většinou lid pražský naposled pohleděl do tváře. Již útrpně, takže sám Liechtenštejn se podívil té změně. Jen u radnice Staroměstské několik vyvrhelů bezcitných pokřikovalo na odsouzence, vracející se do vězení: »Proč nezpíváte?« *Aj, pán kráľuje!*« *Proč nezpíváte, co jste zpívali za času krále svého Friedricha?*« — A na všechny krásné slunce červenové svítilo stejně hřejivě s modré oblohy, lípy kvetly, olivy voněly ze zahrad hradčanských a ptáci zpívali na strozech a římsách. Bylo právě poledne.

Kníže Karel z Liechtenštejna vracel se v průvodu císařských soudců, jsa provázen mušketýry; vracel se poslední z hradu do svého obydlí. Když sestupoval do ulice Ostruhové, zastaven byl zástupem žen a dětí odsouzců a příbuzných jejich. Zasypaly jej prosbami, některé sepjaly ruce úpěnlivě a jiné poklekly před ním i na kolena. Prosily, aby jejich milým daroval život, že

má moc přimluvit se u císaře a že bezpečnost života i statku byla zaručena všem od vévody bavorského. Ale kníže odpověděl jim, že již žádná milost dána býti nemůže, protože Jeho Milost Císařská tak rozhodla. I bylo kvílení veliké a shluk lidu nemalý, který na tyto slzy patřil ne bez pohnutí srdce. Kníže Liechtenštejn dal jen povolení, že ženy, děti, příbuzní a dobří přátelé smějí dnešního a zítřejšího dne navštěvovati vězně, aby se s nimi rozžehnali, neboť kdož ví, jak dlouho společnosti jejich ještě užívati budou moci.

Když druhého dne ráno, v neděli, kníže Liechtenštejn ubíral se na mši do kostela, nešťastné ženy a děti opakovaly prosebný pokus. Zastavily knížete u dveří chrámových a žebraly s pláčem, aby vyprosily životy odsouzených. Kníže dal odpověď zamítavou jako včera. Mnohé z prosebnic nevěřily tomu, neboť našli se vyděrači zlotřilí, kteří byli vyvábili dary od nich, slibující za ně úspěšnou přimluvu u knížete. Bylo pozdě. Všechno bylo ztraceno. Leč tolik aspoň připověděl vdovám zítřejšího dne, že jim vydá těla mužů a synů k počestnému pohřbu.

V Bílé věži i v ostatních vězeních hradských hned po poledni 19. června bylo rušno. S myslí truchlivou přicházeli příbuzní a přátelé navštěvovat odsouzence a s myslí ještě truchlivější odcházeli. Rytíř Kaplíř mnohou hodinu očekával snachu svou Mandičku i drahá pacholata její, své dva milé vnuky.

V den rozsudku byla sobota. Pražané ukončovali práci dříve, v hloučcích scházeli se na nárožích a po ulicích a rokovali o hrozném soudě, jakého v dějinách Prahy ještě nebylo. Když se

ozvaly večerní zvony s pražských věží, nezněly jako přednedělní slavení, nýbrž jako těžké hrany.

Rozsudek soudu pražského nad Kaplípem zněl: aby byl sťat, čtvrcen a sem tam po Praze rozvěšen. Ale z milosti císařské pro sešlost věku slevěno mu, že měl být jen sťat a hlava měla být vyvěšena na věži mostecké, kterou se vchází ze Starého města na most Karlův.

Tak zmírňovány také rozsudky nad ostatními náčelníky vzpoury: Ondřeji hraběti Šlikovi nalezeno, aby mu byla pravá ruka za živa utáta, potom měl být čtvrcen za živa, čtvrti těla jeho na silnici pražské měly být rozvěšeny, hlava a pravice na bráně mostu Karlova; z milosti císařské bude toliko sťat, hlava pak s rukou na věži co nejvýše přibita. — Václavu Budovci měla být tolikéž hlava a ruka utáta, tělo mělo být čtvrceno a na rozcestí rozvěšeno; z milosti císařské však bude pouze sťat a hlava na věži mostu přibita. Stejným způsobem zmírňovány ve Vídni tresty všem, ani Černínovi nebyly za živa utáty dva prsty u pravé ruky, jen dvěma odsouzencům tresty nepolehčeny, Bohuslavu z Michalovic a doktoru Jesseniovi, Michalovici bude za živa ruka utáta a teprv potom sťat, Jesseniův ortel byl pak takový: aby mu jazyk týlem za živa byl vytržen, potom aby byl čtvrcen a čtvrti za městem na hlavních silnicích aby byly rozvěšeny; trest jeho ve Vídni z milosti císařské proměněn spíše než zmírněn: bude mu jazyk v ústech vyřezán, hlava bude sťata a s tím jazykem na věži vyvěšena, tělo bude za Horskou bránu v pytli vyvezeno, tam rozčtvrceno a na koly nastrkáno.

Ne všichni byli odsouzeni pod meč. Jan Kutnauer s otčímem svým Sušickým, oba měšťané pražští, budou společně na jednom trámě ven z okna staroměstské radnice oběšeni a Nathanael Vodňanský z Uračova, měšťan pražský, bude oběšen také, ale na šibenici na rynku postavené. Zatím co jiní budou ortelováni, Mikuláš Diviš, servus při úřadě purkmistra někdy staroměstského, bude hodinu přibyt za jazyk k šibenici na Staroměstském náměstí a potom vězením opatřen; druhý servus téhož úřadu, Václav Božecký, bude metlami z Prahy vymrskán a potom ze země povězen. Totéž stane se dvěma mladým právníkům, řečníkům čili prokurátorům Josefu Kubínovi (z Nového města) a Janu Švehlovi (ze Starého Města). Největší milosti dostane se Janu Theod. Sixtovi z Ottersdorfa, radovi nad apelacemi, jenž bude přiveden až na popraviště, a tam mu bude milost oznámena.

Úhrnem bude 24 osob sťato, tři budou pověšeny, servus Diviš bude přibit za jazyk a tři jiní povstalci budou katovými pacholky z rynku Staroměstského na dláždění mrskáni až ven z brány Horské.

*

Již jen rozloučiti se chtěl Kaplíp ze Sulevic s těmi, kteří mu byli drazí, se snachou svou a svými vnoučaty, milými pacholíky, jichž byl poručníkem. Když bylo po obědech toho dne 19. června, nejednou upřely se oči jeho na dveře pátravě. Kdykoli se ozval šramot nebo kročeje, vždy čekal, že se otevrou dveře a v nich spatří tyto tři milé hlavičky své.

Konečně živé kroky a ruka sáhla zvenčí na kliku. Stařec povstal v sedadle a opřev se o hůl rozkročil se naproti dveřím. Sotva však uzel vcházejícího, zase usedl v křesle, a mrak přelítl přes jeho čelo. —

— Co chceš? utrl se nevrle.

— Její Milost paní Pruskovská posílá mne k Vaším Milostem.

— A, paní strejna?

Posel strejny paní Pruskovské, tuhé papeženky a modličky, vyřizoval: Paní strejna vyrozuměla tomu od knížete z Liechtenštejna, kdyby starý Kaplír za milost žádal císaře, že by mu mohl býti život darován. Avšak na ten způsob, že by zůstával vězněm až do smrti.

— Řekni mé paní strejně, aby pověděla knížeti a kdož jsou s ním i nad ním, že já jim z takové milosti děkuji. Já už toliko milosti boží hledám, protože jsem proti Pánu Bohu zhřešil. Milosti knížecí hledati však nemíním, neboť jsem proti němu nic nezhřešil. A kdybych o milost žádal, vyznával bych se, že jsem viněn, jak mne odsoudili, a že jsem něco zlého učinil skutečně, čím jsem smrti zasloužil. Paní strejně vyříd' také, za laskavost že děkuji a slušně se jí naposled v životě poroučím.

Odešel komorník paní Pruskovské, a rytíř Kaplír cítil víc a víc, že by rád bílou svou hlavu položil na soucitné ramě lidské a zaplakal. Jaká jen toho příčina, že snacha nepřichází a vnukové nepřicházejí? Z chodby i z pokojů sousedních matně mu doléhaly k sluchu hovory, časté kročeje přicházejících a odcházejících zaslechl. Již

se stmívalo, a stařec nemohl se zbýti rozčilení. Chodit — už bezmála nechodil, nohy mu v posledních dnech zcela vypověděly službu. Již delší dobu musil mít při sobě služebníka, který jej oblékal i svlékal a při jídle mu posluhoval.

Byla již 22. hodina česká, když se rozlehly opět osamělé kroky před vézením Kaplírůvým. Stařec nedůvěřivý pokynul služebníku svému:

— Kdo to přichází?

Služebník otevřel dveře a ve dveřích stál kněz Jan Rozacius Hořovský, správce duchovní od sv. Mikuláše malostranského.

— Buďtež mi vítán, otče Jene.

Kaplír vztáhl ruku k němu a sluha přistrčil židli přichozímu poblíž křesla starcova.

— Paní strejna vaše, můj pane Kaplíři, vzkázala k nám na faru před maličkou chvílí, že kníže povolil, abych mohl sem na hrad jít k vám a s vámi promluvit. Když jsem již plášt na sebe vzal, přišlo poselství také od jiných pánů s podobnou žádostí. Jen pánům z Budova a z Losu císař bratrských duchovních nepovolil. Kníže z Liechtenštejna, odesílaje rozsudky ke schválení císařskému do Vídně, dotazoval se i na to a přidal přímluvy, že by i bratrským pánům duchovní povoliti měli. Jeho M. C. jen potud povolnost ukázal, aby k pánům především připuštění byli kněží římského religionu, kteří se mají přičinit o obrácení kacířů. Teprve kdyby domluvy jejich zůstaly bez účinku, dáno povolení nám. Všakť jsem potkal na schodech dva jezovity, kterak vraceli se s kyselou nepořízenou, buďž za to jméno boží pochváleno.

Po dlouhých pěti měsících Kaplír měl konečně příležitost promluvit a vymanit se z bolu a z utýraného svědomí; sebedušení přineslo mu již pokoj a jasnou mysl. Požíval jasné mysli nerušené již několik dní, a jediné rozrušení přinesl dnešní den, ne ortel však, nýbrž nepříchod pokrevných jeho milých.

— Hle, já nebohý starce, dávno jsem milého Boha prosil, aby mně milostiv býti a s tímto světem rozloučiti ráčil. Ale Bůh chce, abych v své starosti světu za divadlo, jemu pak za slávu byl. Smrt moje bude potupná i ohavná, ale drahá před obličejem božským.

Kněz Jan sedě s ním těšil ho, že umřítí všichni musíme. Ale rád uslyší od něho, že pro nic zlého než pro slávy a pravdy boží zastávání umře. Připovídal starci, že v modlitbách svých bude ho vzpomínati. Kaplír roztesknil se a žádal kněze Jana za vyslyšení zpovědi, za svaté rozhrěšení i za posloužení svátostí. Odloženo to na zítřejší nedělní ráno.

Kněz Jan byl by rád navštívil ještě některé vězně, aby jim stejně zítřejší den připomenul, ale bylo mu líto opustit starce, jenž rozmluvil se po způsobu starců hovorně o celém životě svém.

— V mladosti své, připomínal Kaplír, sloužil jsem rád světu a býval jsem dobrým tovaryšem společnosti veselé, však přes to věren jsem vždycky zůstal Bohu, králům i vlasti své. Čtyřem císařům jsem sloužil a vždycky jim věren nalezen. Nyní pak mám takovou záplatu mítí! Bohu však poroučím na rozsouzení, že v tom ve všem, co se dalo, nevyhledával jsem ani marné slávy ani bohatství. Nemohli jsme my stavové snášeti pro čisté nábo-

ženství Kristovo nátisků a protivenství a pohružek, neboť nás již prve k smrti byli odsoudili psaním císařským. Umřeme, děj se vůle boží. A jakkoli po té výpovědi soudy tělo počalo se lekati, nyní již nic té smrti se nelekám.

Vzkázala mi má strejna, ta Pruskovská, tuhá papeženka, že jest tomu vyrozuměla — — Jaké mi to milosti podávají, abych živ byl a vězněn do smrti zůstával! I však jest mi lépeji umřítí, než se u vězení trápati. Již se mi na tom bídném světě stýská. Jím-li co, nevím, dobré-li jest; piji-li co, nevím, víno-li či pivo piji; žádného koštu ani chuti nemám. Sedím-li, stýská mi se; choditi pak volně již nemohu, jen kde mne odvedou aneb na berlíčkách se odnesu. A kdybych dále vězněm ostával, nevím, zda by mi dali úpravu jísti a píti aneb služebníka, který by mne ošetřoval. A kdybych nyní smrti té podniknouti a to, že jsem slávy a pravdy boží zastávati a obhajovati pomáhal, tou smrtí dotvrditi nechtěl, snad by na mne Bůh šlak aneb nějakou nemoc dopustiti ráčil, že bych se sám mrzel a smrti na sebe žádati musil. A nad to nevím, měl-li bych potom takovou mysl horlivou a důvěrnou ku pánu Bohu svému, jak nyní chvála Bohu mám, takže se té smrti nic nebojím. O milosti boží, že mi pro smrt svého milého syna milostiv jest hříchy odpustiti a duši mou, jak ta šedivá hlava se mne spadne, do nebeské radosti vzíti ráčí, silně a nepochybně věřím.

Byl již večer, kdy se brány zámecké zavírali měly, a proto Rozacius, potěšiv ještě starce, odešel.

Rvtír Kaplír ze Sulevic kladl se 19. června 1621 na lože s jedinou otázkou na rtech, která

ho tuze znepokojovala: »Co se stalo s milou snachou mou Mandičkou a co s drahými pacholaty Zdeňkem a Oldřichem, vnuky mými? Kde jsou?«

V. Den života poslední.

Kníže Karel z Liechtenštejna přemítal: Tento lid je vznětlivý a proto nevypočitatelný. Tento lid spílal povstalcům a strkal jim palce pod nosy, když utekli z Bílé hory. Avšak v tomto lidu (to viděl na vlastní oči, a rychtářové oznamovali mu to), v tomto lidu od popravy Frueweinovy ozvala se lítost. Je to snad vyloučeno, pravil si kníže, že by v Praze propukl nepokoj pro popravy, ale v této zemi nespíš bezpečně, nemáš-li meč pod hlavou. Což kdyby se horečka nemocné proměnila v zuřivost? Co to znamenalo, že hlubokým tichem odpovéděl lid pražský na rozsudky a mnozí že zavzlykali? V Praze bylo vojska dost, ležel v ní v tu chvíli pluk Albrechta z Waldštejna. Kníže Liechtenštejn radil se s přítelem Albrechtem (oba jsou odpadlíci od víry i duše národa) o bezpečnost co největší. A podle rady Waldštejnovy přivoláno přec ještě 700 jízdních do Prahy; dne 17. června ve čtvrtek hlučely ulice pražské pod 7 kornetami rejtharstva, náležejícího pod správu knížete ze Sasů, pět kornet ubytováno na Starém a dvě kornety na Novém městě. A ti rejthari konali denně hlídky v Praze a času nočního celá kompanie jízdy stávala před radnicí Staroměstskou, neboť na dvoře radnice té od 18. června tesaři roubili lešení ze dřeva. Lešení to 19. června v sám večer postaveno na rynku před radnicí

blízko věže před tváří velebného Týna. To lešení bylo vyvýšeno nad dlažbu čtyry lokte, bylo 22 kročejů na šíř a 22 kročejů na dyl a mělo vůkol zábradlí rovněž dřevěné.

Neděle 20. června byl svátek sv. Trojice. Lid hrnul se do chrámů. Čeští kněží mlčeli. Ale Mistr David Lippach, kazatel německý, učinil veliké kázání posluchačům a prosil je, aby na osoby k smrti odsouzené při svých modlitbách obecných v chrámě i domácích rodinách nezapomínali, pána Boha prosíce, aby jim popřál při skončení života jejich stálosti a udatnosti a aby jim tu smrt ohavnou osladil přijetím do věčného blahoslavenství. A na to sám hned začal modlitbu velmi dojemnou, takže drahé lidi tu v kostele srdečně plakalo a úpělo.

Všechn čas nedělní mimo služby boží v kostele duchovní správcové obětovali odsouzeným samým na hradě i na pražských radnicích. Odsouzenci smířovali se s Bohem. Pokud mysl jejich lpěla ještě na věcech světských, vyzvídali a dovídali se, co se děje v království. *Vojsko protestantské unie*, jež vedli Mansfeld, markrabí Krnovský i Betlehen, nevzdalo se ještě nepřátelství proti císaři. Mansfeld držel v rukou svých Plzeň, bránily se posádky na Táboře, na Zvíkově, na Orlicí i v Třeboni. Bránily se ovšem, ale jen aby dostaly za vzdání více peněz. Tilly jménem ligy katolické nabízel 120.000 zl. Plzeňským, ale žoldněři žádali 150.000 zl. Za vydání Tábora žádali 50.000 zl. a stejné sumy za ostatní místa a hrady. Mansfeld snažil se častými nájezdy dodat posily aspoň těmto svým posádkám, když už musil kapitulovat Falknov i Locket. Don Marradas chystal

se obléhat Tábor. Takový byl stav na poli v červnu r. 1621.

Upokojování země dalo se *konfiskacemi statků*. Císařovi rádcové ve Vídni s počátku nedoporučovali císaři tak bezmezné konfiskace, jaké se tehdy už daly a později budou následovati. Podle míry provinění měly býti jedněm alodiální statky proměněny v lenní, druhým měla být odňata jen část statků nebo peněz, jenom náčelníci vzpoury měli být zbaveni statků všech a mnozí i hrdla. Ale lační krkavci sletovali se na mrtvoly a brousili si zuby na cizí majetek. Proto se všech stran raděno císaři, aby nemilosrdně byla potrestána také všechna města, která se přidala k odboji. Také měly být původně všechny domy povstalců v Praze i v jiných městech srovnány se zemí na znamení věčné hanby, mělo být strženo i Karolinum, bývalé hnízdo evangelických schůzí a prý pařenistě odboje, leč by si císař vymínil udělat z něho špitál nebo darovat je jezovitům. Ale hltavcům, kteří lačněli po domích, podařilo se císaře odklonit od boření a přimět ho k obdarování. V těch dnech kníže z Liechtenštejna odhadoval statky konfiskované uprchlíkům, zemřelými a uvězněným na 5 milionů tolarů.

Ale přes to císař Ferdinand II. české zemi ještě nedůvěřoval. Kníže upozornil jej v březnu, když se na hradě ustavil soud, že v Čechách jest obyčej právní, kdykoli soud rozhoduje o procesech pro velezradu, že předsedou soudu takového bývá král, a císař že by se neměl odchylovat od tohoto obyčeje. Kdyby osobně nemohl, že by měl vyslati bratra svého na hrad pražský. Ale ani císař, ani bratr jeho Karel nepřijali návrhu. Později se roz-

hodl císař, že přijde zhlédnout království české dobyté mečem ještě před popravou odbojníků, znova však nyní váhal.

Naposledy jednu milost vyzískal Liechtenštejn odsouzencům. Císař původně nařídil, aby odsouzení *na popraviště* doprovázeni byli jen kněžími římskými. Kníže předkládal mu, že proces vzbuzuje velikou pozornost v celé Evropě a proto že by radno bylo dovolit odsouzencům, aby na poslední cestě poslední útěchu přijali od kněží svých. Odepřeli se prosbám jejich, že z toho budou pomluvy v celém světě. Císař svolil. Dal se na okamžik odvrátit i od plánu, aby hned bylo přikročeno k trestání měst, neboť Liechtenštejn přec jen se bál kupiti hrůzy na hrůzy.

Konfiskace byla provedena i na statcích Kaplířovských. Marně Kašpar Kaplíř očekával návštěvu svých drahých. Přišli k němu v neděli dne 20. června jen služebníci z domu jeho malostranského, aby dali s bohem pánu svému. Někteří z nich přijdou ještě i zítra posloužit mu na popravišti. O osudu paní Magdaleny z Údrče a obou pacholat jejich nevěděli nebo říci se báli. Byl by ses zalkl, šedivý starče, kdybys byl poznal příčinu její nepřítomnosti.

Protože ty — děd — zúčastnil ses ohavné rebelie, potrestáni byli tvoji vnukové, nevinné, nedospělé děti! — Statky vnuků Kaplířových Broumovice, Miličín, Neustupov a Vlčkovice padly hned počátkem r. 1620 v moc císařského vojska, císař dal je ještě roku toho donu Baltazarovi de Marradas et Vique na zaplacení pluku jeho, a již se nedostaly z rukou těch. Nic neplatilo, že statky tyto manželka Kaplířova Eva r. 1616 odkázala

dvěma vnukům svým, Kašparovi Zdeňkovi a Oldřichovi, a že starý Kašpar statky jen spravoval a opatroval. Protože tchán zúčastnil se ohavné rebelie, snaše jeho Magdaleně z Údrče odňata byla Koleč, co v ní totiž bylo věna, jež přinesla zemřelému choti svému Albrechtovi ze Sulevic. Rozumí se, že jmění vlastní Kaplířovo také zabrala královská komora: ves celou Oupohlav v kraji litoměřickém, díl vsi Lukovce, již Kaplíř léta 1620 od stavů českých koupil — statky ty vráceny klásteru sv. Jiří v Praze a děkanství litoměřickému. Zabrány i peníze, váznoucí na domě v ulici sv. Jiljí jakožto zbytek ceny trhové z domu, jež Kaplíř r. 1620 byl prodal, zabrány všechny jistiny, věnované Kaplířem manželce Evě a synu Albrechtovi, oběma mrtvým.

Magdalena z Údrče zimnicí poražena s ulekannými dětmi skryta byla kdesi u příbuzných; byla svědkyní žoldněřského loupení na statcích venkovských a v čas drancování Prahy od vojáků Buquoyových pozbyla div ne šatů, jež nosila na sobě. Zalkl by ses, šedivý starče, nad osudem, jenž čeká na tvé drahé. Magdalena z Údrče a vnučkové tvoji osekáni jsou jako lípy, ona nemá čím přiodít ani sebe, ani děti své a za krátko bude se živit žebrotou mezi dobrými lidmi!

V neděli již pozdě večer všichni odsouzení z hradu pražského svezeni do radnice Staroměstské, a nikde nebyl pozorován sběh lidu ani podezřelé rozčilení. Vzácnější odsouzení podle urozenosti zavřeni byli ve třech světnicích prvního patra na radnici. Světnice měly okna do dvora a před vchodem společnou podlouhlou předsíň, v níž postavena stráž. Někteří odsouzení stavu

městského zavřeni v přízemí ve světnicích, kteréž byly při postranním vchodu, kudy se vcházelo do radnice z rynku Staroměstského.

V síních radnice Staroměstské odsouzení připravovali se na smrt. *Mistr Viktorin Vrbenský* od sv. Mikuláše staroměstského zůstal s nimi přes noc a podával jim útěchu. S ním zápasili o duše odsouzených dva jezoviti podle praktik řádu svého. Však nepodařilo se jim; od Václava Budovce dostalo se jim zahanbení velikého, neboť neznali Písma, a co znali, to pokoušeli se falšovati.

Mistr Vrbenský zdržoval se dole mezi měšťany v přízemí, mezi těmi, kteří tu seděli už před vyslechnutím ortelů a kteří byli národnosti české vesměs: byli to Sušický a pastorek jeho Kutnauer, Mašterovský a Vodňanský. Ustrojili si večeři společnou, ne z potřeby, ale aby sobě připomínali poslední večeři Páně; jeden ubrus prostíral, jiný talíře rozkládal, třetí pokrmy dělil. Jeden z nich pravil:

— Bratři milí, zítra budeme již večeřeti v království nebeském. Hospodář radniční slyše ta slova vyšel ven a pravil uštěpačně ženě své, že to i vězňové slyšeli:

— Ti tam se těší, že s Kristem večeřeti budou. Bodej jen Kristus pro ně kuchaře a kuchařky nechoval! Nechci já tak večeřeti!

I sem na radnici přicházeli ještě příbuzní a přátelé loučit se s odsouzení. Před večeří vyvolán byl ze světnice na síň Mašterovský, a tam vyděrač jakýsi sliboval mu, že má sobě hrdlo darované míti, když by mu dary dal. I táza se Mašterovský kněze Vrbenského, co by činiti měl,

kdyby mu hrdlo bylo darováno, však s újmou cti a statků? Kněz odpověděl, aby v nic takového nedoufal, všechna naděje jeho že je lichá. Všichni tudíž trvali po večeri na modlitbách nebo poslouchali rozjímání knězovo dlouho na půlnoc. Potom se uložili, některý na zemi, jiný na stole, na lůžko jiný, aby prý ráno hlavy k smrti schopnější měli.

Vzbudil je až zpěv z protějšího přes sínci pokoje, kdež Haunšild a Ryppel vysokým hlasem prozpěvovali v jazyce německém jitřní píseň. Byl tam při nich německý kazatel *Mistr David Lippach*, který od nedělního rána od svých německých krajanů se nevzdálil.

M. Vrbenský učinil svěřencům svým výklad, že jim dnes naposledy zde slunéčko vychází, ale toto svítání že jest jako svítání Lotovo, při němž Lot Sodomu a Gomoru opustil. Když se rozednívalo, vyšel do prvního patra potěšovat jiné vězně, zejména dra Jessenia. Po něm přišel i mistr Lippach k těmto českým odsouzencům a po pořadě procházel všechny jizby v přízemí i v prvním patře. Tam v prvním patře v jedné světnici byli pospolu páni: Šlik, Budovec, Harant, z Bílé a Konecchlumský. Ve světnici sousední byli rytíři: Kaplíř, Dvořecký, Otta, Michalovic.

Brzy potom, co svezeni byli páni direktori sem z hradu, zvěděl Kaplíř, že lešení popravní v koutě před radnicí při krámech rybních jest postaveno a že pacholci přikrývají je sukrem černým; i lešení sbité nad krámy pod arkýřem kaple radniční, pro rychtáře císařské, že obestřeno je černě, i zeď v průčelí radnice že po celé délce popravíště je černě zahalena. Někteří budou pověšeni, a pro ty vystrčen z radničního okna na ná-

městí silný trám a pro jeho upevnění vylámána římsa. Rynk celý posypávali dnes v neděli pískem říčním, jehož bylo přivezeno na 30 vozích. Urození odsouzenci rozmlouvali tiše mezi sebou. Jak by bylo možno spáti, když zbývá jen několik hodin života? Stráž chodila po chodbě krokem odměřeným, nahlížela k nim otevřenými dveřmi. Teprve k půlnoci odříkali spolu modlitbu večerní a dali se trochu na odpočinutí.

Kašpar Kaplíř, nejstarší z nich, uložil se na lavici při zdi na polštář, jež služebník jeho přinesl z Bílé věže za ním. Zdálo se mu, že neusne, jen pohoví starým údům. Byl velmi sešlý. Kdo viděl mohutného starce tohoto před rokem, nebyl by ho poznal. Ohnul se, vlasy a vousy zbělely jako mléko, a tvář jeho byla žlutá, vráscitá. Mračné rysy jeho potemněly a mračný pohled jeho byl obrácen jako do sebe, jako by neviděl již, co se kolem něho děje. Umořil se přemítáním, horečnými sny a sebemučením, v němž nabýti chtěl jistoty o své a přátel svých vině či nevině.

Zdali došel jistoty?

Když byl o samotě, zdálo se, že všechny ty řeči, které slychal u viděních, byly řeči jeho vlastní, a div neumřel hořem.

Když byl mezi soudruhy a přáteli, utěšoval se na mysl a zamítal ten hrdelní soud císařský jako mstivý, vykonaný proti právu božímu i lidskému. S tím přesvědčením položil i nyní bílou hlavu svou na polštář.

I zdálo se mu, že chodí po louce velmi veselý. Jako by to byla louka od rybníka Buchovského při silnici k Oldřichovci, kudy se chodí k Mili-

činu. Přemýšlel o těch věcech, které přijdou. V tom dva andělé snesli se k němu po obou bocích a podrželi mu knihu před očima. Zastřel si rukou zrak od slunce, hleděl do ní a viděl pěkné čisté pergamenové listy, ale nic na nich nebylo napsáno. A když přemýšlel, co to znamená, aj, andělé zavřeli knihu a vynesli je na křídlech do veliké výše, odkud viděl velikou plochu země a města i vesnice, a jak hory s rovinami se střídaly a řeky se v ní vinuly. A viděl na té české zemi věci minulé i budoucí, minulé jasně, budoucí v mlhách nezřetelně.

Tam od Lovosic, s půl hodiny cesty, vesnička bílá, Sulevice, odkud rozrostl se rod Kaplířovský, zprvu nezámožný. Tam Hanuš Kaplíř s kalichem na prsou, tam Mikuláš na cestě do Piotrkova, tam bratr Mikuláš šestnáctiletý, bránící se jako lev mečem na zámku bělehradském; tam Petr vítající na Vimperce biskupa Augustina, a zde veliký už zástup Kaplířů mužů a synů, přes padesát počtem. Ten zástup doprovází k Neustupovskému chrámu vůz černým příkrovem krytý, na němž tělo bez hlavy....

— Kdo je ten mrtvý? chtěl se zeptati Kašpar Kaplíř, ale jeden z andělů sklonil hlavu, a Kaplíř jen vzdychl: V ruce tvé poroučím....

Když znova pohleděl dolů, spatřil, kterak dva statní jinochové rozcházejí se od křižovatký každý jiným směrem. Se zalíbením hleděl na ně. Vysoké postavy po otci, sliční a kadeřaví po matce. Hleděl na ně, až zmizeli v jakýchsi mlhách. Potom byla tma, a v ní Kaplíř rozeznával jako hrob chudý a opuštěný v neznámém městě, hrob v cizině a na něm jméno Oldřicha, vnuka jeho. Když

se opět rozjasnilo, užířel hemžení lidu nescíslného a v čele lidu toho kráčeli císařští generálové, obklopeni jsouce kněžimi a biskupy římskými jako v procesí. Nejprvnější z generálů v šatě maršálském jel na koni vnuk Zdeněk Kašpar; nad hlavou mu povíval prapor s kaplířským erbem rozmnoženým, hraběcím. — Průvod stanul před novým chrámem — ó, toť chrám římský a toť Milešov město! Přistupovali měšťané, aby mu děkovali za založení kostela, a biskup žehnal štědrému fundátoru. Čím více stařec upíral udivený zrak na tento izjev, tím níže snášeli jej andělé, až od veřejí chrámových uviděli při zdi v chrámě náhrobek a četl jeho nápis německý...

— Náhrobkové Kaplířů jsou v Neustupově, nikoli v Milešově, žasl stařec. Nemohl se však ptáti průvodců svých, neboť v tom už biskup vystoupil na kazatelnu a počal velikým hlasem kázati o Zdeňku Kaplíři, hraběti ze Sulevic jehož heslo bylo: »Wer sacht geht, stoss nicht leicht an« (Kdo jde opatrně, snadno nenarazí). Stařec pomyslí si, že je to heslo lišek, a byl by rád pohleděl do očí tomu hraběti, aby se zbavil děsivého smyslu mámení, ale zrak hraběte Zdeňka Kašpara hraběte ze Sulevic svezl se nevrle po nevítaném starci a potom zamračeně se odvrátil.

— Ó prokletý! zaúpěl stařec, zdvíhaje ruce nad hlavou. Hospodine, odvrát tento kalich ode mne! Zahlad' raději rod můj s povrchu zemského, než toto divadlo....

Andělé vznesli starce do takové výše, že země byla pod nimi v moři již jak ošatka maličká, tvář omdlávajícího chladili křídly, omývali ji rouškou velmi pěknou a pravili: »Stroj se spěšně s námi

jíti.« V tom se Kaplíř probudil. Protíral si oči a na tváři jeho zračila se hrůza.

*

Kněz Jan Rozacius přišel na radnici Staroměstskou se synem a jiným pomocníkem svým po půlnoci nedělní 20. června. Potřeboval odpočinku po celodenním přísluhování. Nalezl urozené odsouzence v prvním patře, ani bdí. I počal se dělit o práci duchovní s Vrbenským a Lippachem a jejich mladšími pomocníky. Rozdělili si odsouzení dle přání jejich, dle vyznání i dle světnic. Při tom však rozmlouvali se všemi, kdož se k nim obraceli. Někteří byli rozčileni a nevěřili, že zemrou na popravišti. Těšili se nadějí na milost zejména Šlik i Černín. Jiní věřili, že není spásy, a proto vzdychali: hrůza smrti je děsila. Měšťan Šimon Sušický souzen byl úzkostí, neboť ho pronásledovala slova Písma: »Zlořečený každý, jenž visel na dřevě«, a M. Vrbenský musil mu dáti utěšlivý výklad slov těch. Kněz Rozacius se synem svým a jiným pomocníkem vešel nejdříve do první světnice, kde nocovali Šlik, Budovec, Harant, z Bílé a Konecchlumský, Budovec rozhořčeně vypravoval mu, jak večer dva kapucíni a dnes dva jezovitě pokoušeli se obrátit ho; i zapřisáhl kněze Jana, kdyby po smrti jeho snad roztrušovali potupu o něm, že u víře české nevytrval, aby vydal o něm svědectví.

Ze všech světnic ozývalo se ponenáhlu zpívání a modlení. Kněz Jan učinil pánům a rytířům výklad na slova Zjevení (14, 13): »Blahoslavení od této chvíle mrtví, kteří v Pánu umírají; duch

zajisté dí jim, aby odpočinuli od prací svých.« Rozmlouval s nimi potom po jednotlivu, a hle, již se rozednívalo.

O páté hodině ranní čili o 9. hodině české rozlehl se nad Prahou výstřel. »V tom vyhlídše někteří z nich ven z okna vzhůru k nebi, spatřili dvě duhy jasné vedle sebe a utvrzovali sebe tím znamením nebeským v zázračné milosti a přítomnosti božské.« Někteří vzpomněli si, že včera večer Kutnauer předpovídal přátelům, kteří jej navštívili: »Ej, dá-li Bůh, ráno ukáže se zvláštní znamení na nebi, jímž Bůh nám oznámí ochranu a lásku otcovskou!« Nedivme se těmto přízrakům. Tato duha staroměstská kojila blahou naději exulanty české v cizině ještě půl století, než jako lichá vymizela synům a vnukům jejich z paměti.

Rána z děla, která na hradě pražském houkla, byla znamením pro rychtáře, aby započali exekuci. Ihned zavřeny obě dvě brány na mostě Karlově, a lešení na Staroměstském náměstí obklíčeno dvěma kornetami jízdných a třemi praporci pěchoty, aby žádný z lidu obecného blízko k lešení přistoupiti nemohl a nemohl doslýchati řečí, které odsouzenci povedou. Mimo to, jakmile vyšel z radnice první Ondřej hrabě Šlik a vystoupil po schodech na lešení, ve vojště začalo se tlouci na šestero bubnů a tlouklo se na ně po celý čas exekuce, že diváci nebvli by vlastního slova slyšeli, kdyby jim bylo do řeči bývalo. V tu chvíli ještě jeden ze služebníků komise popravní v černé smutkové káňi po celé tváři zakuklený vystavil na lešení krucifix dřevěný, poněkud stranou od špaluku.

Na altáně při radnici nad rybnými krámy za-

sedl úřad staroměstský a rychtáři císařští všech tří měst pražských. Rychtářové městští tři chodili s lešení do radnice vyvolávat jména, jak po pořadě odsouzenci měli následovat. Staly se některé změny v pořadí proti tomu, jak odbojníci byli voláni k výslechu a jak jim přečten byl rozsudek 19. června. Žádný se nad tím nepozastavil, jen hrdý pán Bohuslav z Michalovic řekl v nevoli, když Friedrich z Bílé dříve byl zavolán: »I proč pak z Bílé nyní přede mnou se volá, však jsem já vždycky před ním chodíval.«

— *Ondřej hrabě Šlik!* volali rychtáři do radnice a jejich jménem vyšel písař rychtářský do prvního patra a pobídl hraběte Šlika na poslední cestu.

Ondřej hrabě Šlik v černé aksamitové sukni, drže knihu v ruku, vystoupil na lešení. Ukazoval mysl i obličej veselý. Pokleknuv při křížku pomodlil se. Potom když vstal, rozepial si kabát s pomocí služebníka svého a pooděšel na černé sukno. Tam poklekl, meč Mydlářův zasvištěl a hlava odpadla od těla. Služebník Šlikův položil pravou ruku pána svého na špalek, aby mu ji mistr popravní dle ortele utal. Když meč znova zasvištěl, přistoupilo k tělu na sukne ležícímu šest mužů černým suknem zakuklených, zabalili tělo, hlavu i ruku do sukna prostřeného a snesli je po schůdkách pod lešení. Tak se dělo i všem ostatním popraveným a po každém prostíralo se nové sukno. Za zvláštní milost považováno, že žádný z odsouzenců předchůdce svého odpraveného neviděl a že kat nedotkl se ani rukou žádného z těch, jež mečem se světa sklízeli.

Po Šlikovi vystoupil na lešení a skončil pod

mečem Václav Budovec z Budova, potom Kryštof Harant z Polzic a Bezdružic, a po něm Kašpar Kaplíř ze Sulevic....

Kněží, kteří posluhovali odsouzeným v neděli a v noci na pondělek, zapsali pamět o řečech a chování všech obětí císařského vítězství.

Kněz Rozacius vypravuje, že v neděli dne 20. června 1621 posluhoval večerí Páně vězňům na hradě a po posluhování tom *Kaplíř* mu mezi jiným pravil: »Jakož jsem pánu Bohu poděkoval a na věky bohda jemu v nebi děkovati budu, že jest mi dal vás, abyste mne slovem božím potěšili a svátostí velebnou mi posloužili: tak i vám děkuji a věřím pánu Bohu, že vám to odplatí. Cítím v srdci svém, žeť jsem s milým pánem Bohem svým smířen a upokojen v svém svědomí. A protož, když mám pokoj s Bohem, nedbám nic, aniž se co bojím člověka, aniž jaká již libost má jest na světě. Již nemám na světě, nač bych měl pomysliti, jedině na ty mé dva malé vnuky. Vím, že do chudoby přijdou, a všechno jim poberou, ačkoli to vše po mé milé ženě bylo; jen prosím pána Boha, aby k víře spasitelné a známosti boží vedeni byli. Prosím vás, dejte tuhle postillu německou Mollerovu paní Mandičce, matce jejich, ať ji dochová, až Zdeníček doroste. Nechtěť mu ji dá, ať má na mne aspoň památku, neb jsem do ní vlastní rukou mnoho poznamenal, a ať má ze mne příklad stálosti při pravdě boží až do smrti. Vám, oče duchovní, oba vnuky po pánu Bohu poroučím, můžete-li co při nich učiniti, prosím vás, učinite. Ale vím, že ani vás, našich milých otcův, bez pokušení a soužení nenechají. My napřed a vy za námi. Ale pane Bože,

ochraňujž nás pro slávu svou a pro naše milé přátele a nedejž té lité šelmě babylonské dokonce potlačiti pravdy své. Budete-li živi tak dlouho, napomínejte vnuků mých k bázni boží, a ať se varují, co nejvíce mohou, sloužiti domu rakouskému.«

V pondělí z jitra, když kněz *Rozacius* těšil *Kaplíře*, *Kaplíř* mu vypravoval: »Položil jsem v noci své bídné tělo na polštář. Ale jakýť jest můj sen mohl býti! Zdřímám jsem; v tom zdálo se mi, že ke mně dva andělé přišli a otírali tvář mou rouchou velmi pěknou a napomínali mne, abych se spěšně strojil s nimi jíti. I věřím Bohu, že ne ve snách, ale vskutku je mám přítomné a že s nimi má milá duše půjde do nebeské slávy... Však jsem se již toho světa dosti jako lžící nasytil.«

A kněz *David Lippach* zaznamenal o pondělním jitru: Starožitný pan *Kaplíř* oblekl svrchu na své šaty pěknou bílou košili kmentovou, kteráž mu šla až po kotníky. A pravil *Vrbenskému*: »Hleďte, nyní беру na sebe své svatební roucha.« *Mistr Vrbenský* odpověděl: »Pane, dobře činíte; neb jste na křtu svatém krásného ženicha dostali, kterýž jest dobře hoden takového počestného roucha, ano i ještě lepšího, jakož nepochybují, že jste tím pěkným a drahým rouchem spravedlnosti *Kristovi* srdce své odílí a přiozdobili.« *Kaplíř* doložil: »Ovšem, to jest nej přednější, avšak já jemu ku poctivosti chci se také zevnitřně k té svatbě přikrášliti.« A potom oblekl se *Kaplíř* také v dlouhý kanavačový plášť, ale dal si on jako jiní nahoře obojek u kabátu odřezati, aby katovi nepřekážel v seknutí.

Konečně voláno bylo po druhém:

— *Kašpar Kaplíř* rytíř ze *Sulevic*.

— Ve jménu božím, však na to žádostivě čekám! ozval se *Kaplíř*.

Vstal s lavice, podal ruce všem přítomným, a vycházejce z pokoje zvolal:

— Pane Bože, buď mi milostiv v tuto mou poslední hodinu a posilniž mne, nebohého, abych mohl na to divadlo dojíti a bez strachu blahosla-veně umříti.

Když sestupoval s radnice po schodech do přezemí, zamotal se do šatů svých, div nepadl. Poprosil tedy kněze *Rozacia*, jenž ho provázel:

— Můj milý otče, prosím vás, neostýchejte se mne, nechť na vás ruku vložím, abych mohl s těch schodů sejíti pěkně. Nebo kdybych spadl a hlavu srazil, nepřátelé moji by řekli, že jsem sobě zoufal. Když mám býti za divadlo světa, nechť jsem.

Tu kněz *Jan* vzal jej za ruku. *Kaplíř* opíral se o něho a tak sestoupili na náměstí a vystoupili i na theatrum. *Kaplíř* zastavil se u krucifixu a hlasitě se modlil. Tíže bylo mu připravit se tak, aby mu kat mohl hlavu stíti. Služebník snal se starce svrchní oděv sice, ale stařec nemohl pokleknouti.

— Řekněte katu, prosil kněze *Rozacia*, když kleknu, aby nemeškal títi, neboť mohl bych upadnouti do mdloby, nemoha klečeti.

Kněz *Jan* i pomocník jeho podpírali starce, když těžce klekal. Přes to klečel shrbeně a *Mydlář* nechtěl títi. *Rychtáři* volali na kněze, aby ho napomenul, že má hlavu pozdvihnouti.

— Pane, pravil kněz *Kaplíři*, poněvadž jste již duši pánu bohu poručil, dejtež mu také tu

vzácnou šedivou hlavu a zdvihněte ji k nebi a zvolte k němu.

— Ve jménu božím! zvolal Kaplír a s velikým namáháním pozdvihl hlavu. Pane Ježíši Kriste! v ruce tvé poručím duši svou, přijmi ji v své ruce, ó pane Ježíši Kriste!

A tu kat Mydlář řal a zbavil starce života, s kterým sobě zde na světě stýskal. Lid shomážděný na náměstí neslyšel ani slova z toho, co mluvil Kaplír, neboť bubeníci tloukli vždy nejsilněji, kdykoli který odsouzenec mluvil nebo se modlil.

A zase šest mužů, černým sukнем zakuklených, sneslo tělo i hlavu v černém sukne zabalené pod lešení, a rychtáři městští volali jméno *Prokopa rytíře Dvoreckého*. I knížecí osoby i vojáci zakvíleli a zaplakali, když ti starožitní páni jeden po druhém ven vycházeli a jako lvové se hotovili k boji.

Když uhodila dvanáctá polední, kat zastavil práci. Spotřeboval k ní čtyři meče; prvním odpravil 11 odsouzenců, druhým 5 a ostatními dvěma 8. Po Rypplovi ustal, aby sobě trochu oddechl, a zatím pacholci jeho za dozoru jeho pověsili tři z měšťanů dle ortele—Kutnauera, Sušického a Vodňanského. Když jich bylo popraveno jedenáct nebo dvanáct, pozastavovali se pacholci katovi nad tím, myslíce, že ostatní budou ušetřeni. »Což pak té krve není ještě dost vylito?« pravili. Toho dne odpoledne měl milý Mydlář ještě mnoho práce. Tělo doktora Jessenia vyvezl za bránu Horskou, rozčtvrtil a na koly vetkl, dvanáct hlav povstaleckých (Šlikovu i s rukou na ústa položenou, Budovcovu, Kaplírřovu, Dvore-

ckého, z Bílé, z Losu, Michalovicovu s rukou na hlavu vloženou, Jesenského s kusem jazyka, Kochanovu, Štefkovu, Kobrovu a Haunšildovu s rukou na hlavu vstavenou), dvanácte hlav mužů starých i mladých připevňoval na věž u mostu Karlova, a to tak, že šest jich čnělo k východu, ke Starému městu jezovitům do oken pro potěšení a šest k západu směrem k Malé straně. Připevnil je železnými pruty, aby žádná dolů nespadla. Třináctou hlavu, Rypplovu, přibil na pranyři Staroměstském.

Tělo Kašpara Kaplírře ze Sulevic odnesli sluhové jeho od lešení, neboť bylo dovoleno příbuzným pochovati si je.

Lid konal všelijaká pozorování v čas poprav. Vypravovalo se, že hlava pana z Bílé přímo se postavila na krku a oči proti slunci otevřela. I hlava Rypplova oči dalece proti slunci rozevřela. Když byl popravován Diviš Černín z Chudenic, bratr jeho Heřman, jenž jako císařský hejtman přítomen byl exekuci, odjel na koni na chvíli z náměstí. Kněz Vrbenský doprovázel k šibenici Sušického, Kutnauera i Vodňanského. Když se vracel na lešení, viděl i vojáky a služebníky rychtářské truchletí a slzeť a jeden z nich řekl: »Já věřím, že duše jejich jsou u Boha.« Služebník ten promluvil jménem desetitisíců.

Doslov nad Neustupovem.

Poprava staroměstská minula bez rušivého zvuku odbojné země.

Strážce země až po zuby ozbrojený otevřel žilý nepokojné zemi. Veliká ztráta krve, která s le-

šení Staroměstského tekla na dláždění, zemdli-
la ji. Ti, kteří zbyli z náčelníků evangelických, sta-
vové a kněžstvo, s očima vyděšenýma a s údy
zchromlými hleděli na katanství a čekali bez
vlády, kdy dopadne rána také na jejich hlavy a
na všecken lid.

Ten lid český, který zlořečil původcům po-
vstání, když prohráli, s dechem zatajeným vy-
slechl 19. června ortel nad nimi. Když pak viděl
21. června, jak bujaré hlavy mladých i ctihodné
hlavy starců skákaly pod mečem katovým, vy-
tušil smysl těchto počátků: Jsme všichni ztraceni!
Dané slovo zrušeno. A když statky pobrány, nač
ještě třeba kata? Vina není v žádném poměru s
trestem. Zajisté pravdu řekl pan Bohuslav z Mi-
chalovic ve vězení knězi: »Bůh ví, že jednušky
dávno to lstivě obmýšlely, což se již děje. .!« Tito
popravení měli chyby lidské, ale kdyby byli bý-
vali čistí jako andělé, stejně byli by popraveni bý-
vali, neboť krutý zápas mezi oběma mocnostmi
v zemi bude veden až do konečného jedné strany
přemožení. Přemožen ve stavích je — národ vše-
cek. Bude ještě mnoho obětí, krev poteče proudy
po celém království a země zpustne, neboť vítěz
řekl, že chce míti království raději zpuštěné, nežli
zatracené. »Wir wollen lieber ein verwüstetes, als
ein verdamntes Königreich haben.« Národ za-
spal s otevřenýma očima pravý okamžik, kdy mohl
ještě sebe zachránit.

Příští pokolení budou čísti v hoři a kletbách o
událostech těchto let. Budou litovati, že národ měl
šlechtu nadanou, ale lehkomyslnou. Ona mohla
učinit šťastným národ i sebe. Země česká byla
úrodná, jakož nazvána byla tehdy špičnou Ger-

manie, a duševní bohatství v zemi nahromaděno,
ale ta šlechta nepochopila poslání svého, zotro-
čila lid a sama zapsala se smrti. Lid nechal ji krá-
čet na popraviště. Časem však ta příští pokolení
odpustí vinníkům, kdykoli vzpomenu na »Staro-
městské theatrum«, neboť oni nad lidskou míru
odpykali své chyby. Kdy pak hleděti bude nazpět
a přehlídně zemi zsinanou a ranami pokrytou,
kraje opuštěné a města vylištěná, sklopí hlavu
před těmito prvomučedníky české tragedie.
Proudy slzí matek i dětí, zástupy ožebračených
vyhnanců — neboť český národ žíti bude v cizině
jen — hromadné vraždy a zločinné, podvodné i
bezcitné vyssátí morku země — to všechno po-
vstání nezavinilo. Bezměrné neštěstí a utrpení
zastře vzpomínky na vinu původců.

A ty, můj drahý Kaplíři, spi v kostele neustu-
povském před tváří Blaníka, třebas bez hlavy a
bez náhrobku. Práví se, že tvé mrtvé tělo odvezli
pod černým příkrovem na sídlo tvé sem do *Neustu-
pova*, kde jsi prožil tolik roků štěstí. Nápisu o
tvém hrobě není, nebyly časy dle toho a nebylo
osob, které by jej mohly obstarat. Ale spi, můj
drahý Kaplíři, ať tvé tělo zetlelo kdekoliv, jako
nevíme bezpečně, kde odpočívají hlavy vaše, jež
rodáci za šťastné chvíle vítězství r. 1631 poctivě
pochovávali v Praze. Nebylo by ti možno bývalo
žítí, nehledíc k stáří tvému, v té společnosti, která
se v zemi usadila. Panským stavem v král. če-
ském stal se dobrodružný tovaryš krejčovský, po-
běhlík, lokaj a špehoun, don Martin de Huerta,
protože hraběnka z Kolovrat, provdaná z Serinu,
učinila veliké to chlapisko souložníkem svým.
Jednotlivec musel podlehnout v této společnosti,

jako podlehne vnuk tvůj, neblahý Zdeněk Kašpar, slavný obhájce Vídně proti Turkům.

Veliké neštěstí přivedli jste na vlast: vyhubena bude část šlechty, vždy ještě té lepší, aby zbylo více prostranství nejen pro Lobkovice, Martinice, Šternberky a Waldštejny, nýbrž i pro Huerty, Marradasy, Buquoye, Gallasy a jiná jména lidu českému nevyslovitelná a nelibě vyslovovaná.

Veliké neštěstí přivedli jste na lid; »nebo když se vadí a rvou páni, nastavte vlasuov nebozí poddaní«. Nepřej si po čase viděti poddaných svého Neustupova a svého Miličina v rukou Marradasy, ta zvířata, mluvící a řvoucí v trýzni a soužení.

Mluvili jste o vlasti a slávě její i své a skončili jste na popravišti. Slunce bude však dále svítit na zemi českou — bez vás. A lid český bude v potu tváří orat a kopat zemi českou — bez vás. A rozmnoží-li tito mravenci zemští blahobyť hmotný i duchovní a bude-li přece zase jednou šťastněji žít, bude — jen bez vás, i bez těch, kterým jste zanechali svá dědictví propadlá.

Takový bude sběh budoucnosti.

Spi, rytíři Kašpare ze Sulevic, spi!

J. S. MACHAR:

VEČER JANA MYDLÁŘE

v pondělí dne 21. června 1921

To byla práce, Lído! Jak pes zmořen
a jak tažné dobytče jsem znaven
tou exekucí! Od prvního rána
až k této době večerní já neměl
k oddechu chvílky, na nohou byl stále,
a v práci sotva jak tak čehos pojed.
A ještě štěstí, z minulé že noci
trvalo trochu ochlazení v vzduchu. —
Než i tak prahne hrdlo.... pošli děvče
s konvicí velkou ku Zelené žábě, —
ne, dvě ať vezme — pacholkům tu druhou, —
dnes činili se, — káru myjí nyní
tam u Vltavy od krvavých sledů, —
dnes věru zasloužili jsme si všichni
dobrého truňku... Císařský pan rychtář
z Nového města povídal mi vlídně,
že dojítí má mistrnost té práce
knížeti k sluchu, aby odměněna
mzdou byla vyšší, nežli bývá zvykem.
Já pět set kop jim účtovatí hodlám,
a dá-li více, vezmu, zaplat' pánbů.
Pět set kop určím... ano, mohu, Lído.
Já dvacetčtyři hrdel dneska prot'al,
každické na ráz, bez zmatečn'í rány,
tré vazů k tomu zlomil — lehce, pěkně,
tak jako třísky, — dvacet sedm kusů, —
ať pohledají takového kata
po jiných obcích, neb i v zemích cizích!

A otupil jsem všechny čtyři meče, —
tys ještě včera mínila, že marné
jsem vynakládal na broušení jejich,
že jeden stačí, že prý dozajista
jim pardon dojde ještě na theatrum, —
eh, řeči, řeči, — hanbou pokrýt se
a řemeslo své moh' jsem, spoléhaje
na plané důminky, a dostavě se
k té práci, řekněm, jenom s mečem jedním.
Však delinkventi doufali tak všichni
a časně z rána, když se ukázaly
dvě duhy nad tím rynkem, mysli si,
že znamením jsou na dobrý jim konec, —
nu, dobře bylo, že jsem nástroje ty
dal brousit vesměs, — zrovna při té duze
na hradě bylo z kusu udeřeno,
a já jsem vstoupil na theatrum k práci.
Lešení kolem bylo obstoupeno
soldaty vojenskými, aby z lidu
blíž nikdo stoupnout nemoh' k poslechnutí
posledních řečí odsouzených pánů,
k jistotě ještě na bubny se tlouklo,
že sám jsem jenom z polovice slyšel,
co promlouvají. Úřad staroměstský
a císařovi páni rychtářové
všech tří měst pražských sedli na pavláně,
tři městští rychtáři pak střídali se
ve smutné službě: s theatrum šli v rathouz
a delinkventy vyzývali jmény
k poslední cestě. Před můj špalek vstaven
krucifix velký, poslední to výhled
pro oči, světlo žití ztrácející.
Theatrum bylo černě potaženo,
i rathouz zastřen, rynek posypán pískem, —

na třicet vozů písku toho bylo, —
a rynek měl vzhled jak na Veliký pátek
u Salvatora otců jezovitů, —
však budou asi mastné účty!
A hnedle začala má práce, Lído.
Šlik hrabě přišel pevně na theatrum,
kabátek rozpial, jak by ulevit chtěl
horkosti těla, na špalek dal hlavu
jak na podušku ... Potom zbožný Harant
v důvěře plné v spravedlnost nebes ...
pak starý Kaplír, podepírán knězem,
z rathouzu vyšel ... pán pak mluvil ke mně
a prosil, bych ťal rychle, by snad stáří
jej klečícího mdlobou nezhroutilo ...

— Víš, Lído, nemluv nikde o všem tomhle,
z těch řečí mohlo vyrůst by něco —
a proč a k čemu? — Nevolno mi bylo:
krev jejich tryskla na krucifix onen
a hojně kapala s noh Ježíšových, —
a mužný duch a srdnatost těch pánů
takové byly, že i rychtářové
pouštěli slzy z očí, — kněz pak jejich,
jenž provázel je, chvěl se jako listí
osiky stromu, — tolik odevzdání
do ruky boží na jevo jsou dali,
jak svět neviděl. Říkám: nemluv o tom,
jsem k tomu, abych povinnost svou činil
a nestaral se, zda co běží při tom, —
mně dech se tajil, — však jsem pozor sebral,
bych prací nejapnou jim nepřitížil
a řemeslu snad nepřičinil hanby.
A každého jsem domodlit se nechal,
a mohl jsem, neb páni na pavláně.

nevole známky nad tím nedávali,
dojati tuze divadlem tím byvše.
Kdo kliden trval, byli jezovité,
otcové čtyři stáli tam, zda v posled
jim udá se tu onu duši lapit, —
však marně, s prázdnou odešli, jak přišli.

A potom vstoupil Dvorecký, pak z Bílé
a Jindřich Otta, Černín, z Michalovic
a Kochan, Štefek, Konecchlumský, Khober,
a každý přišel krokem pevným, jistým
a zbožně klek, jak měl by před oltářem
přijímat svaté tělo a krev Páně...

Ten, onen slova proti císařovi
z úst vypouštěl — snad v důvěře, že záhy
věc jejich přece vítězíci bude...

A potom primasové z Hory, Žatce,
Jan Sultys s Hošťálkem své hlavy dali
na tvrdý špalek... Mistru Jesenskému
jsem jazyk vyříz po nález soudu,
a doktor dal jej čiperně a křepce,
jak žert by tropil, — trudný byl pak pohled
na ústa krvavá, v nichž pahýl-jazyk
hovořil ještě... Když jsem sňal mu hlavu,
mé ruce byly vysíleny prací
a hrůzou z všeho... Změnili jsme pořad
těch exekucí... Musíš vědět Lido,
že nejen hrdla bylo protínati, —
i tomu onomu též pravou ruku,
jak soud vynesl, zutínat jsem musil,
a obojí ráz žádá rovné síly...
Tož měšťany jsme na pořad teď vzali,
již viset měli... Za žertů a šašku
pan Kutnauer šel k oknu rathouzskému,

zkad velké břevno vystrčeno bylo,
svůj měsíc dal mi a své odpuštění;
po přičkách žebříkových vysturuj
modlitby páně jednotlivé prosby,
na každém jednu řekl, na posledním
pak rozved onu o vin odpuštění,
že srdce v člověku až zplakat mohlo...

Tak Sušický, jenž pověšen byl vedle,
tak Natanael z Vodňan, jehož místo
na šibenici bylo prostřed rynku,
měšťané kdysi, mřeli s hrdinností
jak rytíři a páni... Pomáhal mi
pacholek Jíra, víš, jenž vypravoval
děvečce naší ondy, že stál loni
na Bílé hoře jako králův soldat
a křepkým během zachovav si život
k nám v službu vstoupil, — člověk ten prál

ke mně:

»Hle, mistře, kdyby tito všichni páni
tak zmužile, jak nyní umírají,
kdys byli žili a při svoji vedli,
dnes sobě mohli všeho uspořiti,
i nám té práce nevděčné a tvrdé.« — —
Já mlčel, jak bych býval řeč tu přeslechl,
však v duši jsem mu přitakati musil.

Při věšení tom okrály mé paže,
a tak jsem k stínání se zase vrátil.

Věc byla hotova, když slunce stálo
nad hlavou naší. Páni rychtářové
a magistráti k tabulím svým spěli,
však já jsem musil s tělem Jesenského
na popraviště až za Horskou bránu,

tam čtvrtil je a na koly vetk kusy.
A potom zase zpátky na theatrum,
hlav dvanáct panských dal jsem dáti v putny
a s holomky šel k staroměstské věži.
Na kranclich jsou tu, — vidíš tady z okna, —
těch šest jich hledí směrem k Malé straně,
šest k Salvatoru. Na té hlavě krajní —
to Šlikova jest — vidíš pravou ruku,
a druhá vedle, také s pravou rukou,
to Hauenschild byl. Mistru Jesenskému
byl vyříznutý jazyk jeho vložen
na téměř hlavy, — toť ta třetí s kraje,
když takhle hledíš... Za železné háky,
jež připevňují hlavy k věže kranclich,
kop dvacet zámečník si vložil v účet, —
nu, každý řemeslník hledí vůbec
co nejvíc trhnout... taká příležitost
nebude denně...

Kde to děvče trčí?!

Mé hrdlo vypráhlé je, — jistě někde
zvědavá ženská slouchá rozvířeným
poznámkám lidským!...

Dá-li kníže šťastně

těch pět set kop a ještě něco nad to,
jak naznačil pan rychtář novoměstský,
jak myslíš, Lído, nebylo by dobře
se přestěhovat z této krtčí jámy?

Tys povídala, že chce malostranský
pohodný Václav prodat ten svůj domek
u Svinské brány? Zajdi zítra k němu
a promluv, ať se vyjádří, co myslí.

Mně zítra nelze. Máme práci další:
pan Diviš bude k šibenici přibit
na hodin dvě za jazyk, že jím vítal
Friedricha krále. Prokuratoři dva
a Božecký se vymrskati mají
přes celou Prahu až za Horskou bránu, —
dost práce tedy.

Kde ta děvka vězí?

Mám žízeň, jak bych sůl den celý lízal.
Jdi, pohleď po ní, speskuj ji a dej jí,
ať pamatuje povinnosti svojí!

JANA HERBENA

SEBRANÉ SPISY:

PRÁCE BELETRISTICKÉ, LITERÁRNÍ, DĚJEPISNÉ A POLITICKÉ.

---

1. HOSTIŠOV. Třetí vydání. S obrázky J. Panušky.
V tisku.
Kniha moderního kouzla, ryzího češství a hřejivé lásky k vlasti.
„... slunná a radostná kniha...“
„Mor.-slezský Denník.“
2. DO TŘETÍHO I ČTVRTÉHO POKOLENÍ. Konečné vydání (třetí). DÍL I. K 27·50
3. DO TŘETÍHO I ČTVRTÉHO POKOLENÍ. DÍLU II. ČÁST I. a II. K 30·80
„... Do všech knihoven, jedno ze základních děl naší literatury...“
„Česká Osvěta“
5. T. G. MASARYK, prezident republiky československé. Druhé vydání. K 7·26
„... kniha, která se ... stala nejzákladnějším pramenem všech životopisných vědomostí o našem prezidentovi...“
„Národní Politika.“
6. JAN NEPOMUCKÝ. Spor českých dějin s církví římskou. Třetí vydání. K 16·50
„... kniha, která způsobila před lety takový rozruch... bude ve třetím vydání stejně časová a potřebná...“
„Nezávislost.“

★

Objednávky vyřídí každé knihkupectví aneb přímo

Šolc a Šimáček,

nakladatelská společnost s r. o. v Praze-II., Jerusalemská 11.